

STAVOVI GRAĐANA CRNE GORE O EU INTEGRACIJI

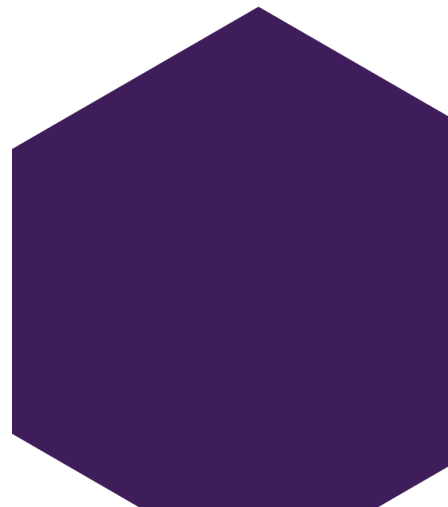
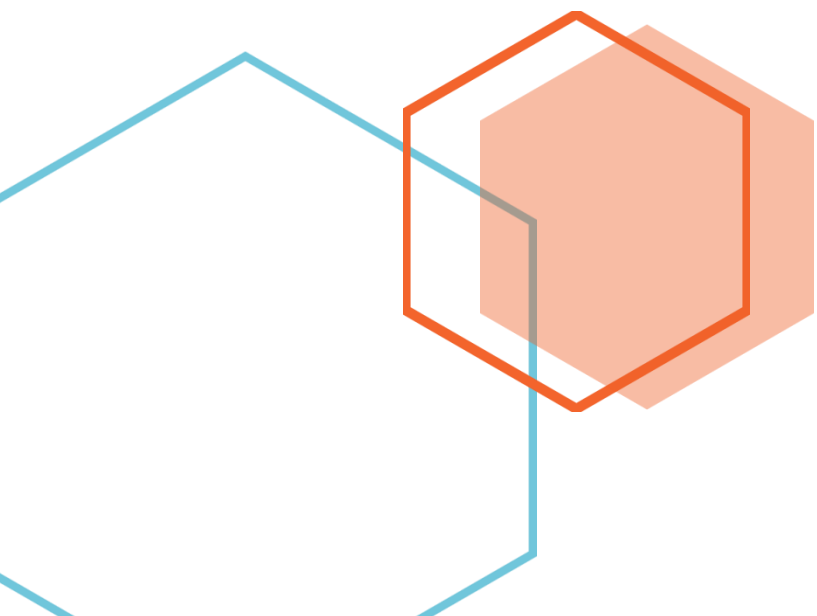
ANALITIČKI IZVJEŠTAJ

Prof. dr Miloš Bešić

Marko Pejović

SADRŽAJ

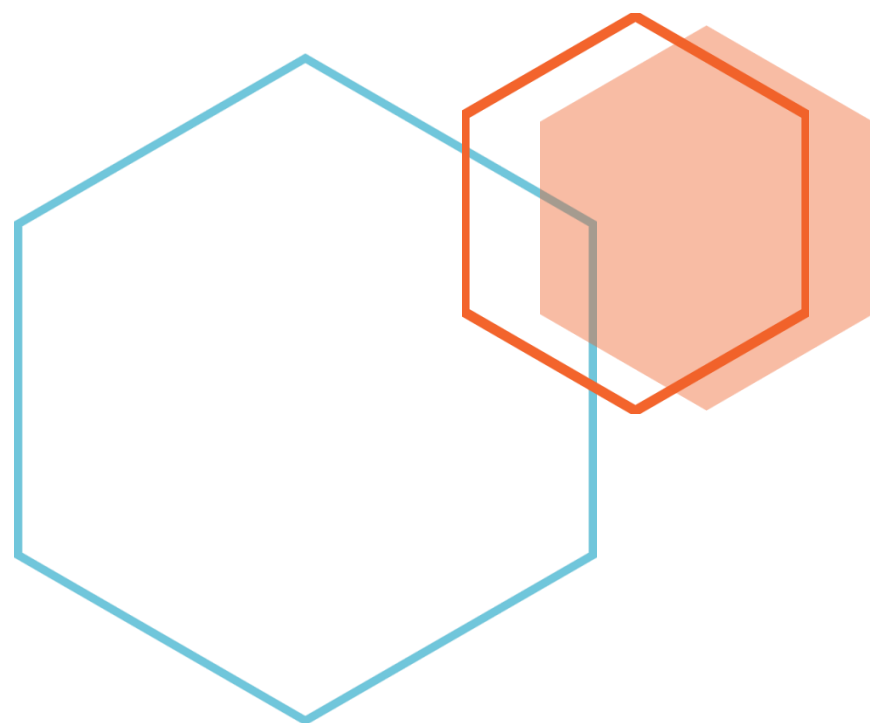
PREGLED GRAFIKONA	2
U V O D.....	4
Opšti društveni konsenzus	4
Crna Gora na putu ka članstvu u EU	4
Pregovarački proces o pristupanju Crne Gore EU	5
O ISTRAŽIVANJU	6
OPŠTI DIO	8
UMJESTO ZAKLJUČKA	39

PREGLED GRAFIKONA

Grafikon 1: Demografska struktura uzorka (izraženo u %)	7
Grafikon 2: Da li se Crna Gora kreće pravim ili pogrešnim putem?	8
Grafikon 3: Da li se Crna Gora kreće pravim ili pogrešnim putem? (TREND)	9
Grafikon 4: Ocjena rada Vlade	10
Grafikon 5: Ocjena rada Vlade (veoma i uglavnom zadovoljni)? (TREND)	10
Grafikon 6: Povjerenje u institucije (uglavnom imam povjerenje i imam veliko povjerenje - SUM)	11
Grafikon 7: Povjerenje u intitucije (trend)	12
Grafikon 8: Povjerenje u Delegaciju Evropske unije (izraženo u %)	13
Grafikon 9: Lokalna vs globalna identifikacija – prvi i drugi izbor	13
Grafikon 10: Lokalna VS globalna identifikacija – prvi izbor (TREND)	14
Grafikon 11: Asocijacije na EU	15
Grafikon 12: Asocijacije na EU (TREND)	15
Grafikon 13: Kakva će biti opšta privredna situacija u Crnoj Gori u odnosu na ovu danas, nakon ulaska u EU?	16
Grafikon 14: Kako bi ulazak Crne Gore u EU uticao na navedene grupe stanovništva?	17
Grafikon 15: Kategorije stanovništva koji bi bili na dobitku (TREND)	18
Grafikon 16: Koliko ste informisani o EU?	18
Grafikon 17: Da li Vas, i u kojoj mjeri, interesuju informacije o pristupanju u EU?	19
Grafikon 18: Kako biste ocijenili količinu i kvalitet informisanja javnosti u vezi procesa pristupanja Crne Gore EU?	20
Grafikon 19: Ko je najodgovorniji za informisanje javnosti o samom procesu pristupanja Crne Gore EU?	20
Grafikon 20: Koliko često koristite sledeće izvore informacija kada je riječ o pristupanju Crne Gore EU (veoma često)	21
Grafikon 21: U kojoj mjeri pratite informacije o evropskoj integraciji na sledećim medijima? (često)	22
Grafikon 22: Da li ste čuli za Delegaciju EU?	22
Grafikon 23: Kako ocjenjujete rad Delegacije EU?	23
Grafikon 24: Da li ste čuli za EU info centar?	23
Grafikon 25: Da li znate koje uslove Crna Gora treba da ispuni kako bi ušla u EU?	24
Grafikon 26: Da li znate kakve koristi ima Crna Gora sa statusom kandidata?	24
Grafikon 27: Koja od navedenih institucija doprinosi EU integraciji Crne Gore? (ključan doprinos)	25
Grafikon 28: Da li EU u dovoljnoj mjeri finansijski pomaže proces integracije Crne Gore u EU?	26
Grafikon 29: Da li znate za neke projekte koje finansira EU u Crnoj Gori?	26
Grafikon 30: Da li ste čuli i da li znate šta je IPA?	27
Grafikon 31: Da li znate koliko je finansijske podrške Crna Gora dobila od EU u prethodne tri godine?	28

Grafikon 32: Kako ocjenjujete pomoć koju je Crna Gora dobila od EU?	28
Grafikon 33: Koji su sektori (oblasti) društva koji su, DO SADA, dobili najveću finansijsku pomoć?	29
Grafikon 34: Koji sektori (oblasti) društva koji BI TREBALO da dobiju najveću finansijsku pomoć od EU?	30
Grafikon 35: Koliko je teško ostvariti sledeće zahteve EU: (veoma teško ostvariv zahtev)	30
Grafikon 36: Da li ove zahtjeve Crna Gora može da ispuni sama ili joj je potrebna pomoć EU?	31
Grafikon 37: Da li znate gdje možete dobiti informacije o finansijskoj podršci koju EU pruža Crnoj Gori?	32
Grafikon 38: Kako biste ocenili brzinu kojom se Crna Gora kreće ka članstvu u EU?	32
Grafikon 39: Kada će Crna Gora, po Vašoj procjeni, ući u EU?.....	33
Grafikon 40: Kakva će situacija biti u navedenim oblastima društvenog života nakon ulaska u EU? – (biće bolje nego sada)	34
Grafikon 41: U kojoj meri se, po Vašem mišljenju, u spoljnoj politici Crna Gora treba oslanjati na Rusiju, Ameriku i EU?	35
Grafikon 42: Na koga Crna Gora treba da se oslanja u spoljnoj politici – (SUMA u velikoj mjeri i u potpunosti) - TREND.....	35
Grafikon 43: Na koga Crna Gora treba da se oslanja u spoljnoj politici (TREND)	36
Grafikon 44: Kako biste glasali u slučaju referendum o ulasku CG u EU?	36
Grafikon 45: Podrška EU na referendum (kumulativno)	37
Grafikon 46: Podrška članstvu u EU (TREND)	37
Grafikon 47: Stavovi o EU (kumulativno – slažem se u potpunosti i uglavnom se slažem)	38

U V O D

Opšti društveni konsenzus

Integracija Crne Gore u EU predstavlja jedno od rijetkih pitanja oko kojeg postoji opšti društveni konsenzus koji daje snažan vjetar u leđa ovom procesu. Stav javnosti, međunarodne zajednice, vladajuće političke elite i većine parlamentarnih partija od samog početka procesa je jasna podrška pridruživanju Evropskoj uniji.

Crna Gora na putu ka članstvu u EU

Početkom prve decenije XXI vijeka počinje uspostavljanje odnosa između Crne Gore i EU. Iako je Crna Gora bila dio državne zajednice Srbije i Crne Gore, pristupom dvostrukog kolosjeka (da se pregovori o pridruživanju u oblasti trgovinske i carinske politike, kao i povezanih sektorskih ekonomskih tema, vode na nivou država članica) u pregovorima omogućen je napredak u EU integraciji oko prvog sporazuma koji je uredio naše odnose - Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). SSP je potpisan 15. oktobra 2007. godine u Luksemburgu, čime je i zvanično uspostavljen prvi formalni odnos sa EU, a u novembru iste godine otvorena je Delegacija EU u Podgorici.

Decembra 2008. godine, Crna Gora je podnijela zahtjev za članstvo u EU, a aprila 2009. Savjet Evropske unije je podnio zahtjev Evropskoj komisiji da pripremi mišljenje o crnogorskom zahtjevu za članstvo. Iste godine, u novembru, Evropski savjet odobrava viznu liberalizaciju za sve građane Crne Gore.

Evropska komisija jula 2009. godine šalje Upitnik koji je sadržao pitanja iz svih oblasti pravnih tekovina EU, na osnovu kojeg je Evropska komisija izradila mišljenje i dala preporuku, decembra 2010. godine, Savjetu EU da dodijeli Crnoj Gori status kandidata.

Godinu dana kasnije, Evropska komisija u Izvještaju o napretku preporučuje otvaranje pristupnih pregovara sa EU. Evropski savjet za opšte poslove u Luksemburgu, 26. juna 2012. godine, odlučuje da preporuči Evropskoj komisiji započinjanje pristupnih pregovora između Crne Gore i EU, a isti su formalno otpočeli Međuvladinom konferencijom Evropske unije (EU) i Crne Gore (CG) u Briselu, 29. juna 2012. godine.

CRNA GORA I EU

15. oktobar 2007.

Potpisan je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) u Luksemburgu.

1. novembar 2007.

Uspostavljena je delegacija Evropske unije u Podgorici.

13. novembar 2007.

Skupština Crne Gore je ratifikovala SSP, privremeni sporazum i sporazum o viznim olakšicama i readmisiji.

15. decembar 2008.

Crna Gora je podnijela zahtjev za članstvo u EU.

30. novembar 2009.

Evropski savjet je odobrio bezvizni režim putovanja za građane Crne Gore.

Pregovarački proces o pristupanju Crne Gore EU

Crna Gora pregovara već punih sedam godina, a prema prognozama zvaničnika EU može se govoriti o polovini puta napornog i dugog pregovaračkog procesa do sticanja statusa članstva Evropske unije. Novim pristupom pregovaranja uveden je sistem privremenih mjerila i privremenog zatvaranje pregovaračkih poglavlja. Privremena mjerila predstavljaju mjerila koja je neophodno ispuniti u dovoljnoj mjeri, nakon čega se utvrđuju završna mjerila. Završnim mjerilima se od zemlje kandidatkinje zahtijeva da dokaže pregled ostvarenih rezultata u sprovođenju reformi u svim oblastima. Poglavlje se privremeno zatvara u slučaju kada zemlja kandidatkinja ispuni mjerila za zatvaranje pregovora, na predlog Evropske komisije, uz jednoglasnu odluku država članica. Ono što je novim pristupom omogućeno je mogućnost ponovnog otvaranja poglavlja u slučaju da zemlja kandidatkinja donese nove normativne akte ukoliko se ne ispune preuzete obaveze, što Evropskoj komisiji omogućava stalni nadzor privremeno zatvorenog poglavlja. S tim u vezi, na ovom putu, brojni su problemi koje je potrebno riješiti poput usklađivanja zakonske regulative sa evropskim zakonodavstvom, iskorijenjivanje korupcije i organizovanog kriminala, problemi sa radom mnogih institucija, reforma javne uprave itd.

Trenutno je Crna Gora, u okviru pregovaračkog procesa, otvorila sva poglavlja, osim poglavlja 8 – Konkurencija, dok je privremeno zatvorila tri poglavlja, i to: 25 – Nauka i istraživanje, 26 – Obrazovanje i kultura i 30 – Vanjski odnosi. Prema kriterijumu otvaranja pregovaračkih poglavlja, kada se uporedi sa ostalim zemljama regiona koje su u procesu pristupanja EU, Crna Gora je nesumnjivo lider. Ipak, poslednjih godina pristupanje EU je usporeno uslijed niza različitih faktora, poput političkih faktora, regionalnih, ali i onih koji se tiču efikasnosti reformi u samoj Crnoj Gori. Faktor Brexit-a je cijelu EU, kao političku zajednicu, doveo u novu situaciju u kojoj integracija Zapadnog Balkana više nije prioritet. Jednako, u zemljama EU snažni su glasovi da proces pristupanja novih članica treba usporiti i prvobitno rješavati nagomilane unutrašnje probleme same EU. Jedan od tih problema, koji karakteriše politički život EU, jeste i tzv. „migrantska kriza“. Ovaj problem je stvorio i jačanje desničarskih političkih struktura u zemljama EU, što je konsekventno ojačalo nacionalizam, populizam i antidemokratske tendencije u nemalom broju zemalja EU. Sve su ovo faktori koji potencijalno utiču ili mogu negativno uticati na podršku javnosti procesu pristupanja Crne Gore EU.

9. novembar 2010.

Evropska komisija daje pozitivno mišljenje na zahtjev Crne Gore za članstvo u EU.

17. decembar 2010.

Evropski savjet dodjeljuje Crnoj Gori status zemlje kandidata.

12. oktobar 2011.

U Izvještaju o napretku, Evropska komisija preporučuje otvaranje pristupnih pregovora sa EU.

26. jun 2012.

Evropski savjet za opšte poslove u Luksemburgu je odlučio da preporuči započinjanje pristupnih pregovora Evropskoj komisiji.

29. jun 2012.

Zvanični početak pregovaračkog procesa između Crne Gore i Evropske unije.

O ISTRAŽIVANJU

Cilj ovog istraživanja bio je da se ispituju stavovi građana Crne Gore prema EU.

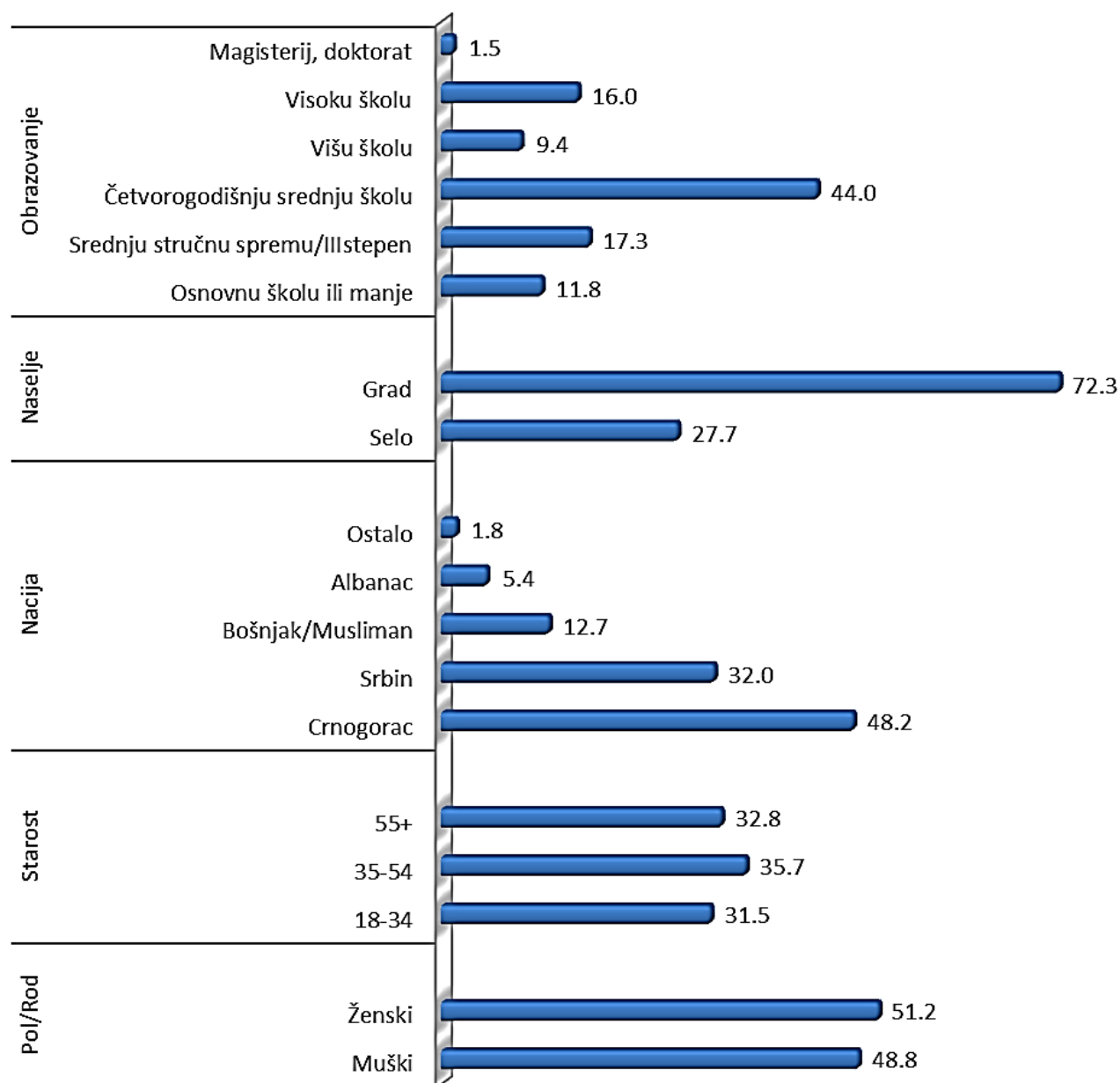
Istraživanje je realizovano u periodu od 15 – 30. aprila 2019. godine. Istraživanje je operisalo anketnom metodom i u istraživanju učestvovalo je ukupno 773 ispitanika, izabranih metodom slučajnog izbora u okviru definisanih popisnih krugova.

Uzorak je obuhvatio 20 crnogorskih opština i reprezentativan za sve punoljetne građane Crne Gore. Standardna statistička greška mjerenja iznosi $\pm 3.52\%$ za pojave sa incidencom od 50% sa intervalom poverenja od 95%. Poststratifikacija je rađena po polu/rodu, godinama starosti i nacionalnoj pripadnosti.

Za ispitivanje stavova o EU integracijama formiran je Instrument koji se sastojao od velikog broja pitanja i ajtema, preciznije, za analizu stavova posljedično formirana je datoteka koja je operisala sa 239 varijable. Dakle, riječ je ekstenzivnom instrumentu koji omogućava uvid u veliki broj aspekata koji se tiču EU integracije. Za određena pitanja i ajteme, postoje podaci i iz prethodnih istraživanja, zbog čega su se u ovim situacijama prikazivali komparativni podaci. U grafikonu 1 prikazane su osnovne demografske karakteristike uzorka.

Istraživanje je sprovedeno u okviru projekta "Edukacijom i dijalogom do EU" koji je finansijski podržan od strane Miinistarstva javne uprave.

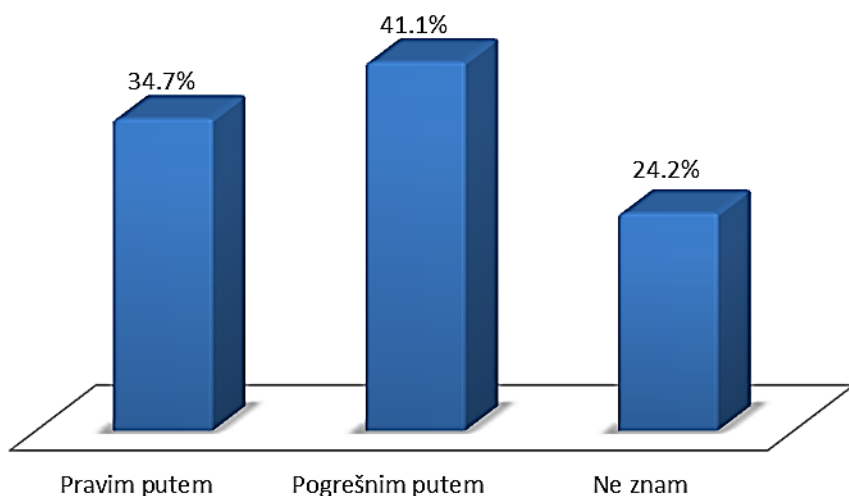
Grafikon 1: Demografska struktura uzorka (izraženo u %)

OPŠTI DIO

Prvo pitanje, iz grupe opštih pitanja, odnosno onih koji prikazuju opšte stavove ispitanika u vezi sa različitim društvenim problemima, bilo je: „Generalno, da li biste rekli da je Crna Gora krenula pravim putem?“. Pitanje je, inače standardizovano u Galupovim istraživanjima širom svijeta, a CEDEM u omnibus istraživanjima koristi tradicionalno ovo pitanje radi mjerenja trendova.

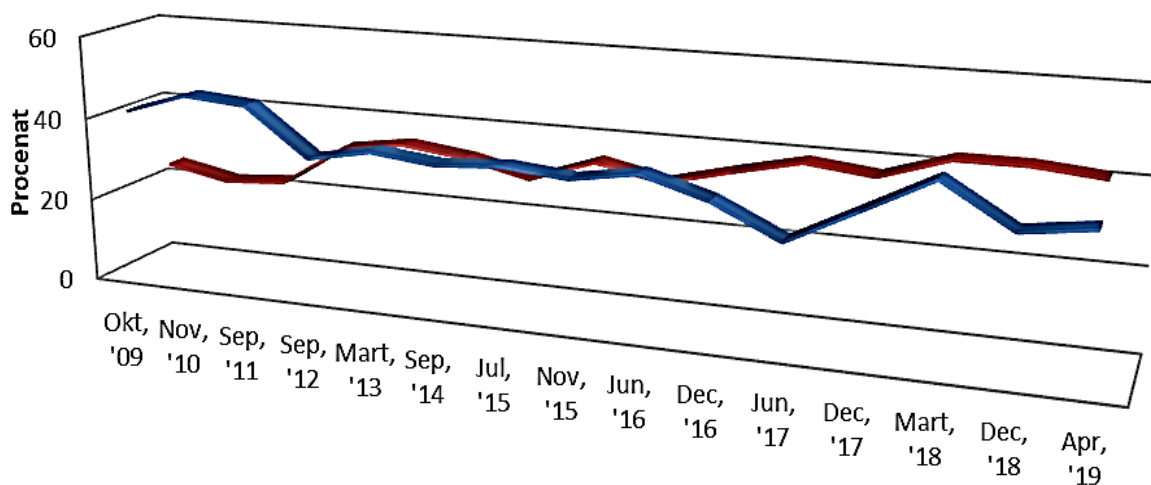
Grafikon 2: Da li se Crna Gora kreće pravim ili pogrešnim putem?

Kao što se može videti iz Grafikona 2, koji predstavlja prikaz dobijenih odgovora na prvo pitanje, veći broj građana koji smatraju da Crna Gora ide pogrešnim putem u odnosu na referentan broj onih koji smatraju da Crna Gora ide pravim putem. Indikativno je i to da nešto malo manje od trećine građana uopšte nema stav o ovom pitanju.

Zahvaljujući činjenici da CEDEM raspolaže podacima koji su prikupljeni baveći se istraživanjem javnog mnjenja tokom prethodnih godina, na sledećem grafikonu prikazan je trend, odnosno pregled stava građana da li se i kako mijenjao u ovom slučaju, tokom prethodnih 10 godina. Kao što se može videti iz grafikona 3, broj građana koji danas smatraju da Crna Gora ide pravim putem se smanjio u odnosu na broj građana sa istim stavom prije 10 godina, ali i da nema značajnih promjena od kraja 2018. godine do danas.

Grafikon 3: Da li se Crna Gora kreće pravim ili pogrešnim putem?(TREND)

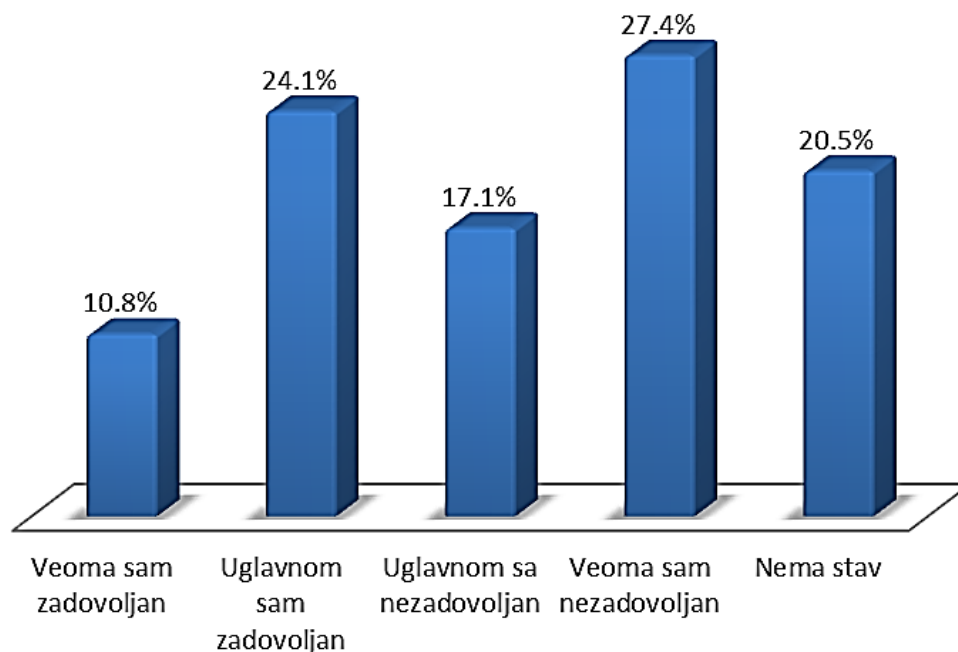

	Okt, '09	Nov, '10	Sep, '11	Sep, '12	Mart, '13	Sep, '14	Jul, '15	Nov, '15	Jun, '16	Dec, '16	Jun, '17	Dec, '17	Mart, '18	Dec, '18	Apr, '19
Pravim putem	41.5	46.4	45.2	33.9	36.8	35.1	36.3	34.8	37.4	32.8	25.4	33.7	42.1	32.5	34.7
Pogrešnim putem	24.5	21.5	22.7	32.5	34.8	32.8	29.3	34.7	31.4	35.3	38.9	37.2	42.4	42.5	41.1

Zadovoljstvo radom Vlade mjereno je pitanjem: „Da li ste zadovoljni dosadašnjim učinkom Vlade Duška Markovića?“. Ispitanicima su ponuđeni odgovori: Veoma sam zadovoljan; Uglavnom sam zadovoljan; Uglavnom sam nezadovoljan; Veoma sam nezadovoljan i Nemam stav. Očekivalo se da izaberu jedan od ponuđenih, koji bi opisao njihov trenutni stav i mišljenje. Kao što se može vidjeti iz grafikona 4, najveći je broj onih građana koji izražavaju svoje nezadovoljstvo, tačnije najviše je bilo odgovora „veoma sam nezadovoljan“. Nešto je manji broj onih koji su „uglavnom zadovoljni“, a najmanje onih koji su „veoma zadovoljni“. Veoma je indikativno i to da petina građana nema stav o ovom pitanju.

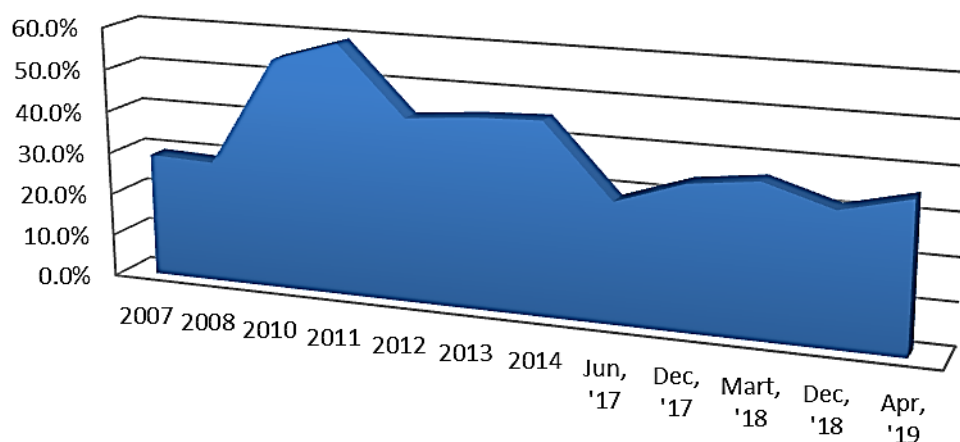
Ako se podaci pogledaju kumulativno, odnosno ako se saberu pozitivni odgovori, sa jedne strane, i negativni odgovori, sa druge strane, te ih, kao takve uporedimo (tj. upoređuje se broj (procent) onih koji su zadovoljni radom Vlade sa brojem onih koji nisu zadovoljni), može se reći da je veći broj onih koji izražavaju nezadovoljstvo (44,5%, dakle nešto malo manje od polovine ukupnog broja ispitanika).

Grafikon 4: Ocjena rada Vlade

Putem grafikona 5, moguće je vidjeti uporedne podatke odnosno u kojoj mjeri se mijenjao stav građana po ovom pitanju tokom prethodnih deset godina tj. kakav je trend kada je u pitanju (ne)zadovoljstvo radom Vlade u kontinuitetu od kraja 2007. na manje-više istom nivou.

Grafikon 5: Ocjena rada Vlade (veoma i uglavnom zadovoljni)? (TREND)

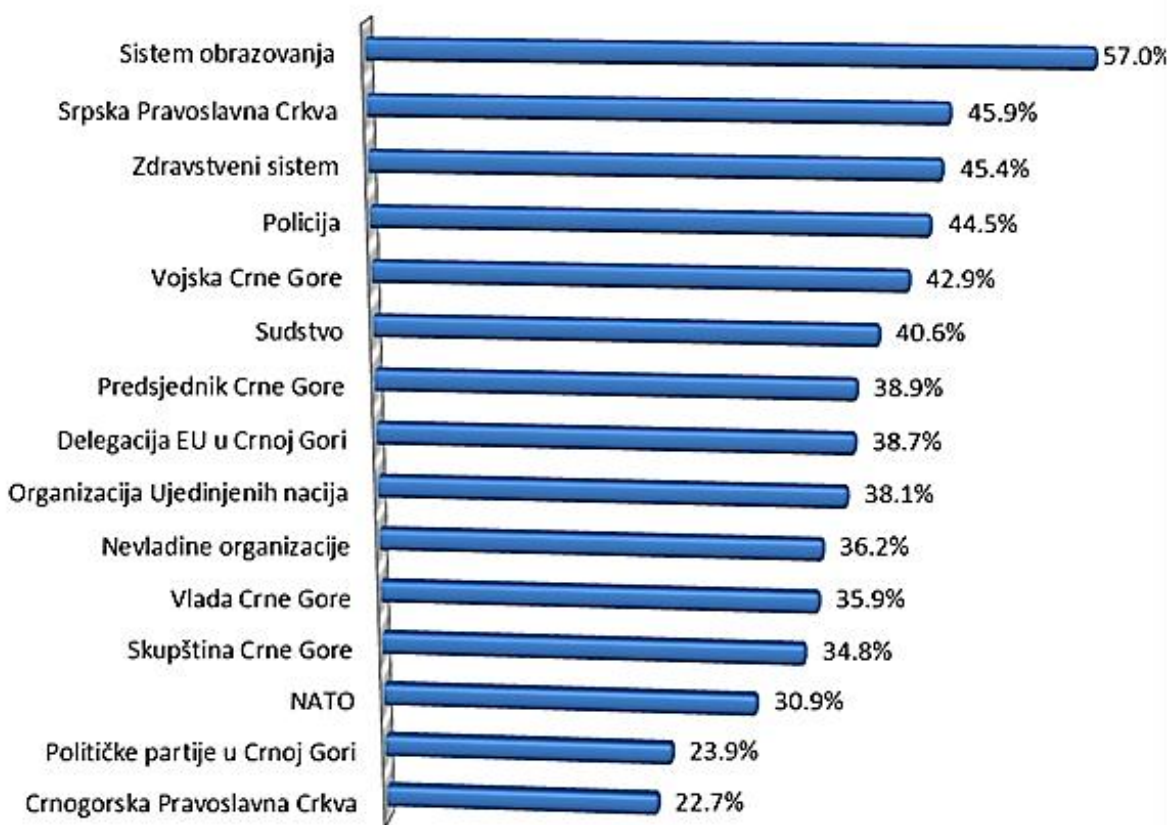
2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	Jun, '17	Dec, '17	Mart, '18	Dec, '18	Apr, '19
29.3%	28.7%	54.4%	59.2%	43.2%	44.6%	45.2%	28.3%	33.8%	35.8%	31%	34.9%

Povjerenje u institucije je veoma važan indikator kojim se mjeri institucionalna konsolidacija. Pored toga, istraživanja ovog tipa su pokazala da postoji određena korelacija između poverenja u nacionalne institucije i poverenja u institucije Evropske unije.

Od ispitanika je traženo da ocijene stepen povjerenja koje imaju u neke od institucija. Navedene su, kao što se iz grafikona 6 može vidjeti, i nacionalne i evropske institucije (institucije Evropske Unije), kako bi se olakšalo ocjenjivanje, ponuđeni odgovori: imam veliko povjerenje, uglavnom imam povjerenje, uglavnom nemam povjerenje, uopšte nemam povjerenje i nemam mišljenje o tome.

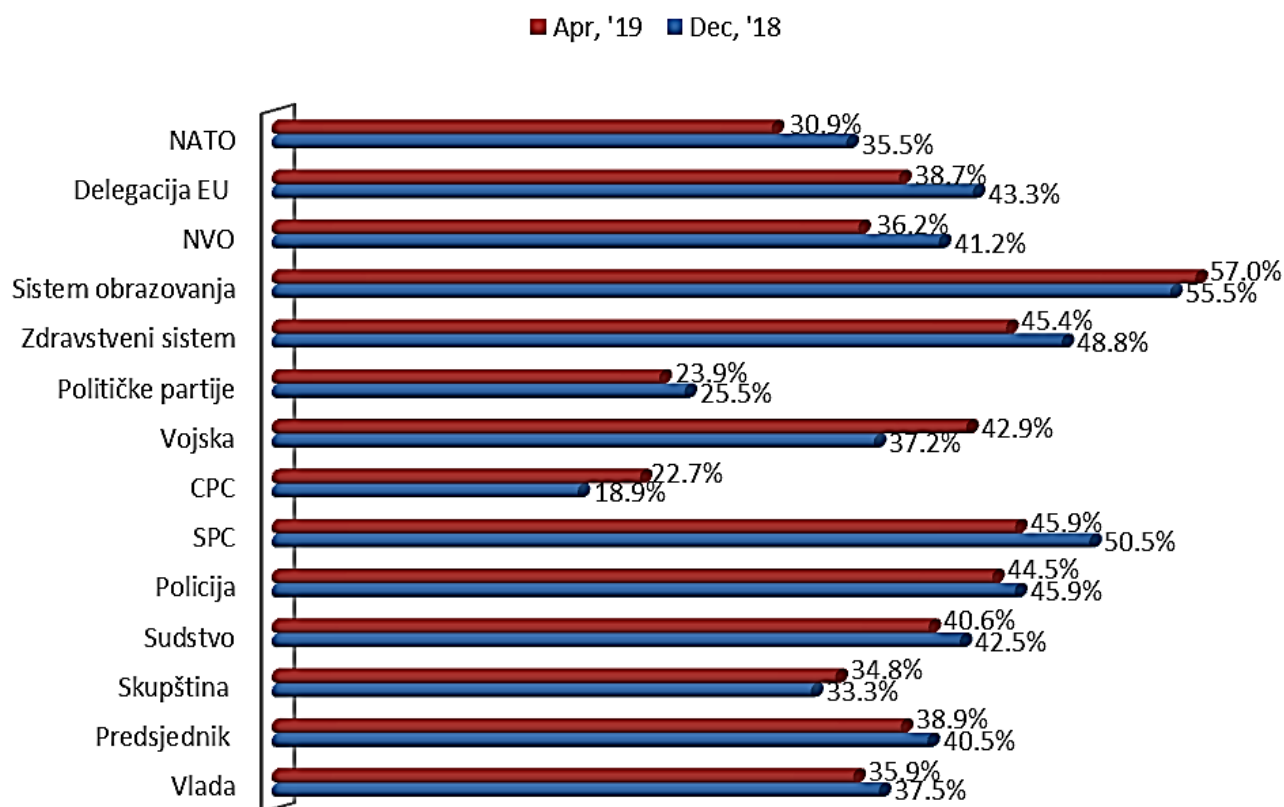
Grafikon 6 pokazuje podatke dobijene tokom istraživanja. Radi lakšeg pregleda i razumijevanja ispitanog stava, odnosno date ocjene, sabrani su i tako (kumulativno) prikazani svi pozitivni odgovori, odnosno odgovori "imam veliko povjerenje" i "uglavnom imam povjerenje". Indikativno je da građani Crne Gore najviše povjerenja imaju u sistem obrazovanja, njih skoro 60%, dakle velika većina vejuje upravo ovoj instituciji. Nakon sistema obrazovanja, slijedi Srpska Pravoslavna Crkva, dok se na veoma visokom trećem mestu (sa veoma malom razlikom u procentima u odnosu na drugo mesto) nalazi zdravstveni sistem. Slijede policija, vojska i sudstvo. Na poslednjem mjestu, odnosno kao institucija koja je zadobila najmanje poverenja, nalazi se Crnogorska Pravoslavna Crkva.

Grafikon 6: Povjerenje u institucije (uglavnom imam povjerenje i imam veliko povjerenje - SUM)

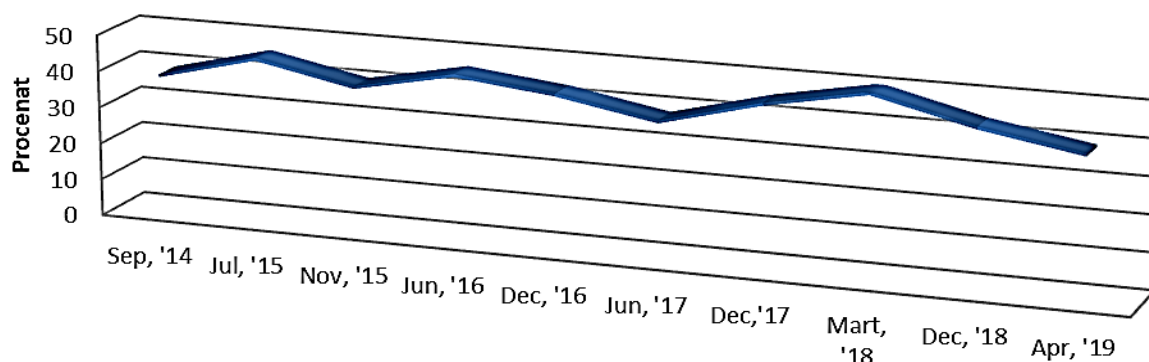
Naredni grafikon 7, prikazuje razlike u stavovima građana, izmjereno tokom decembra 2018. godine u poređenju sa aprilom 2019. godine. Indikativno je da povjerenje u institucije koje imaju građani u negativnom trendu skoro za sve navedene institucije.

Grafikon 7: Povjerenje u intitucije (trend)

Ako se govori samo o povjerenju koje građani imaju u Delegaciju EU, tokom poslednjih nekoliko godina, može se reći da je došlo do blagog gubitka povjerenja. Dakle, nešto je manji broj građana koji danas veruju ovoj instituciji, u odnosu na broj onih koji su se tako izjasnili krajem 2018. godine. Takođe, primećuje se da se gotovo identičan nivo poverenja izmjerio 2014. godine, kao i juna 2017. godine. Navedeni podaci prikazani su u grafikonu 8.

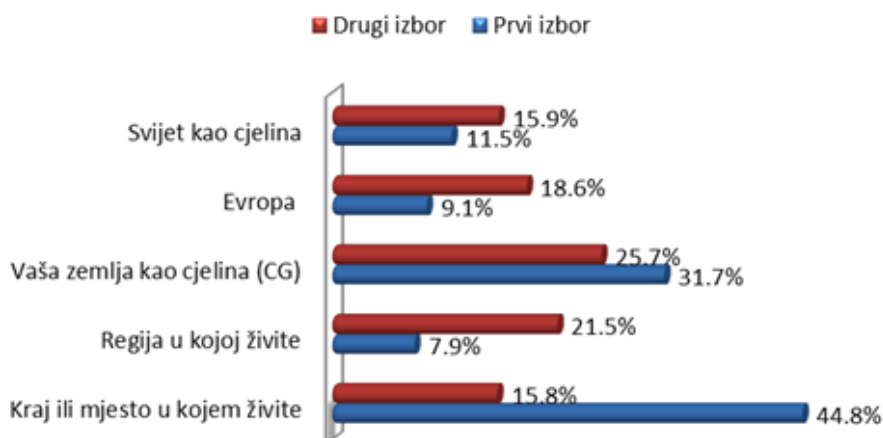
Grafikon 8: Povjerenje u Delegaciju Evropske unije (izraženo u %)

	Sep, '14	Jul, '15	Nov, '15	Jun, '16	Dec, '16	Jun, '17	Dec, '17	Mart, '18	Dec, '18	Apr, '19
	38.3	45.1	39.7	45.3	42.4	37.6	44.7	49.9	43.3	38.7

Naredno pitanje je pitanje klasične geografske identifikacije koje se koristi u brojnim sociološkim istraživanjima, a ono glasi: „Koja od navedenih geografskih odrednica po važnosti najpotpunije određuje identitet?“ Cilj je da se vidi za koju cjelinu pojedinac veže svoj identitet, tj. u kojoj meri je on lokalan, a u kojoj meri širi, EU i kosmopolitski. Takođe, ovim pitanjem može se mjeriti i posredno u kojoj mjeri promocija koncepta evropskog građanstva daje rezultate, jer se od građana očekivalo da izaberu šta je za njih prvo, a šta drugo po važnosti (odnosno, očekivalo se da građani pokažu šta je njihov prvi, a šta drugi izbor).

Grafikon 9: Lokalna vs globalna identifikacija – prvi i drugi izbor

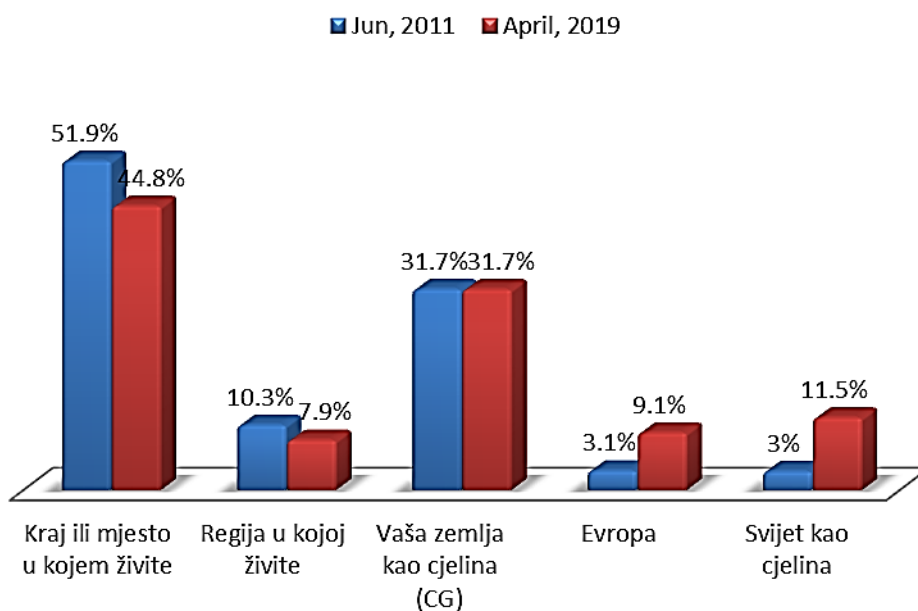

Kao što se može vidjeti iz prikazanog grafikona 9, skoro polovina ispitanika, kao svoj prvi izbor navela je svoj kraj, odnosno mjesto u kojem živi, zatim zemlju tj.državu kao cjelinu (Crnu Goru),

a najmanje je bilo onih koji su kao svoj prvi izbor izabrali regiju u kojoj žive. Kad je drugi izbor u pitanju, najviše ispitanika odlučilo se za Crnu Goru kao cjelinu, a najmanje za kraj odnosno mesto u kojem žive.

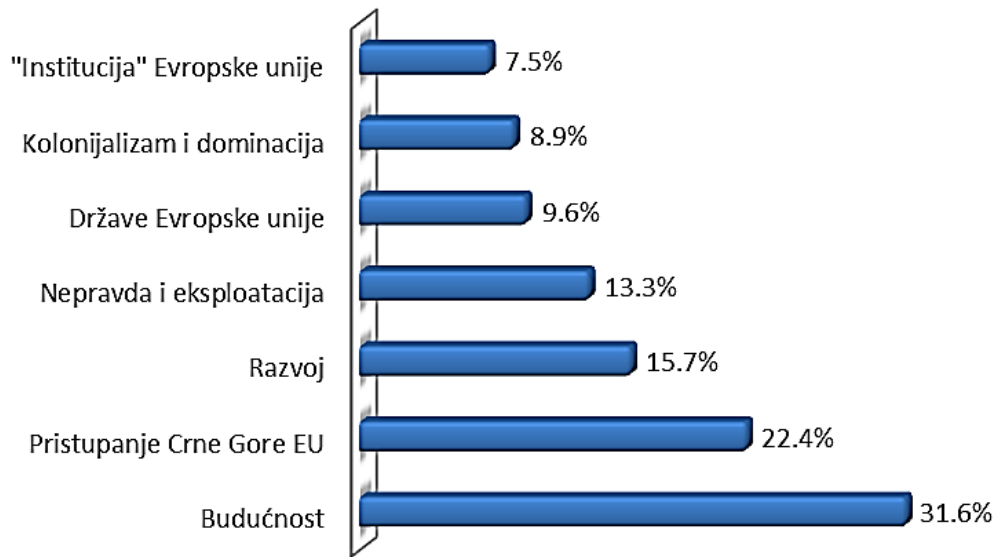
Ako bi se uporedili podaci iz juna 2011. godine i podaci koje su prikupljeni u ovom periodu (april 2019. godine), i to samo one odgovore koje se odnose na prvi izbor, zaključuje se da se stav građana, kad je u pitanju Crna Gora kao cjelina, nije značajno promijenio. Trećina građana se opredijelila za svoju zemlju tj. državu u cjelini 2011. isto kao i danas. Ipak, velike promjene se uočavaju kada je u pitanju stav prema svijetu kao cjelini, ali i stav prema Evropi. Iako je broj (procenat) onih čiji je prvi izbor bio svijet, odnosno Evropa 2011. godine bio jako mali (samo 3%), indikativno je da je taj broj (procenat) danas tri do četiri puta veći nego te godine, što pokazuje i grafikon 10, koji slijedi.

Grafikon 10: Lokalna VS globalna identifikacija – prvi izbor (TREND)

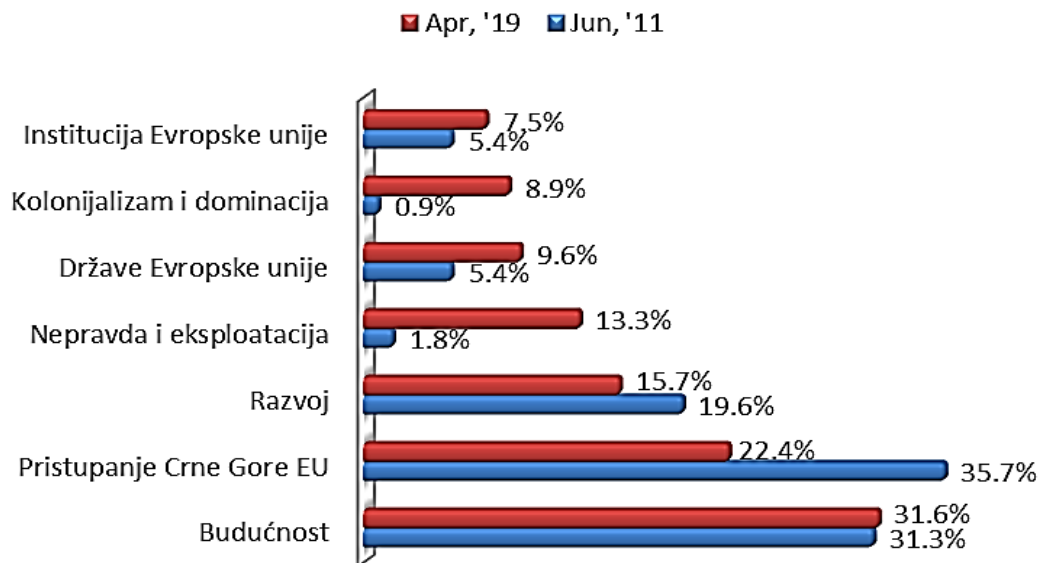
Kao prvu asocijaciju na Evropsku Uniju, skoro trećina građana navodi budućnost (u smislu bolje budućnosti, odnosno nekog boljeg života u budućnosti). Svaki peti građanin kao svoju prvu asocijaciju na EU navodi pristupanje Crne Gore EU, dok je nešto manji broj onih koji kao svoje asocijacije navode razvoj ili eksploataciju i nepravdu. Najmanje je onih koji navode samu „instituciju“ Evropske Unije kao svoju prvu asocijaciju na EU. Svi podaci odnosno odgovori koji se odnose na ovo pitanje, dobijeni tokom istraživanja su prikazani u grafikonu koji slijedi (grafikon 11).

Grafikon 11: Asocijacije na EU

Poredeći podatke iz juna 2011. godine i podatke iz aprila 2019. godine, može se reći da je skoro isti broj onih koji su kao svoju prvu asocijaciju na EU naveli budućnost. Veoma je indikativna značajna razlika u stavovima ispitanih građana, kada su u pitanju asocijacija: „pristupanje Crne Gore Evropskoj Uniji“, zatim „nepravda i eksploatacija“ i na kraju „kolonijalizam i dominacija“. Kao što se se iz priloženih podataka može vidjeti (podaci prikazani u grafikonu 12), u junu 2011. godine je bilo značajno više onih građana koji su kao svoju asocijaciju na EU naveli pristupanje Crne Gore EU, nego što je to slučaj danas (tačnije broj građana koji se ovako izjasnio je danas za trećinu manji nego prije osam godina).

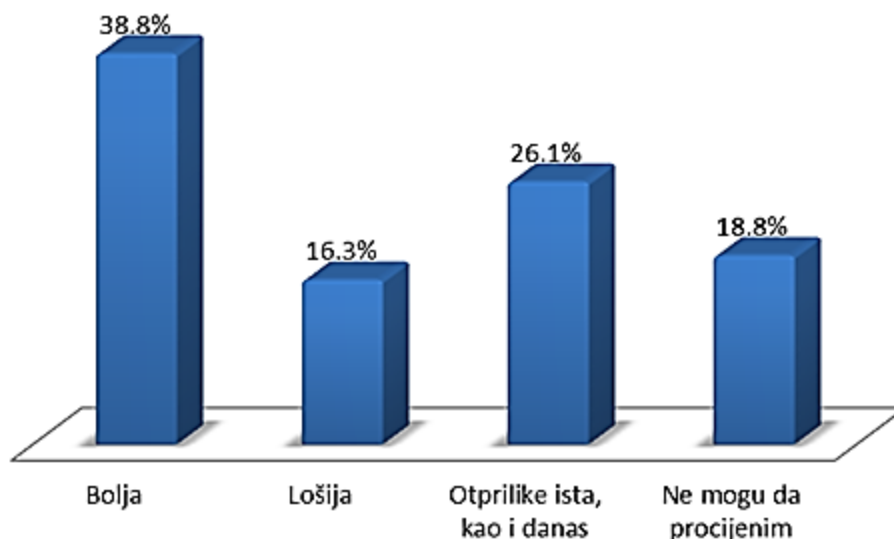
Grafikon 12: Asocijacije na EU (TREND)

Kada se govori o asocijacijama koje izražavaju negativan stav, odnosno o pojmovima sa negativnom konotacijom, kao što već navedene (nepravda i eksploatacija; kolonijalizam i dominacija), odnosno o samom stavu ispitanika o ovom pitanju, može se reći da je situacija danas znatno složenija. Podaci ukazuju na to da danas ima značajno više, čak oko 7-10 puta više onih čija je prva asocijacija na EU upravo negativna.

Kada su u pitanju očekivanja građana u vezi opšte privredne situacija u zemlji, odnosno u procentima izražen broj građana koji smatraju da će nakon ulaska u EU privredna situacija u Crnoj Gori biti drugačija u odnosu na trenutno stanje, kao i u kojoj mjeri će to biti vidljivo (da li će biti bolja, slabija, ili potpuno ista kao danas) prikazano je na grafikonu 13.

Grafikon 13: Kakva će biti opšta privredna situacija u Crnoj Gori u odnosu na ovu danas, nakon ulaska u EU?

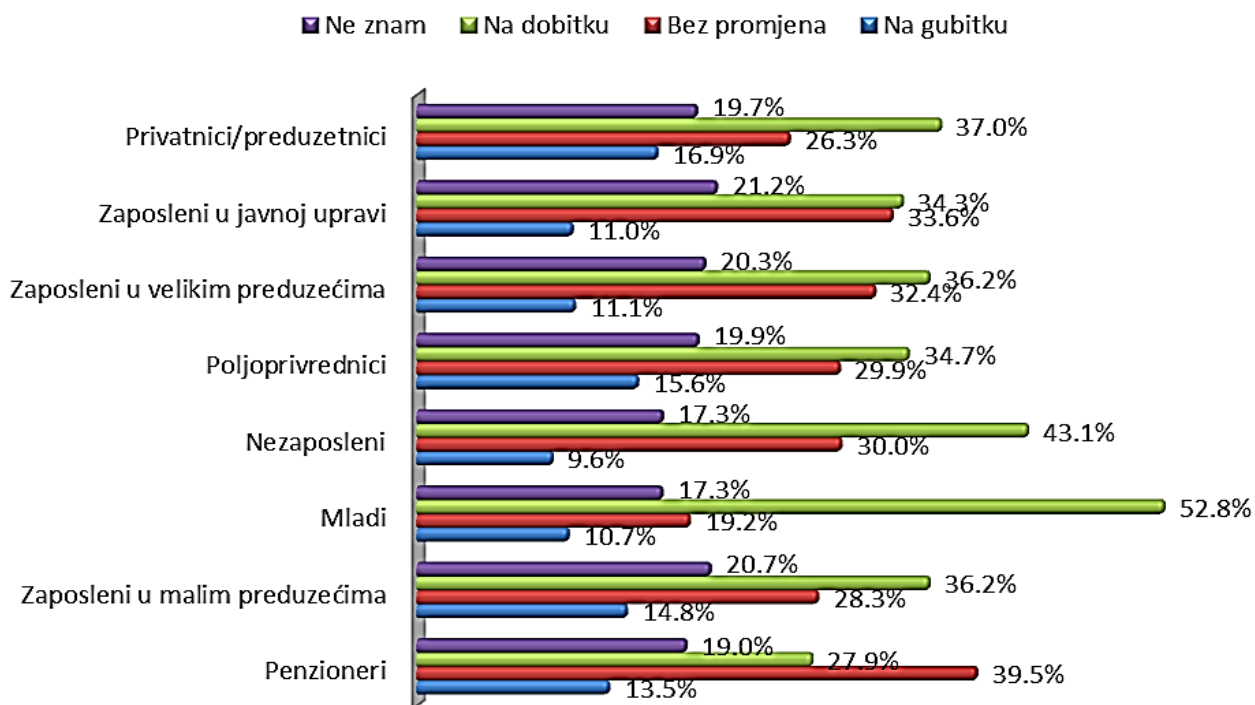

Kao što ukazuju podaci dobijeni prilikom ovog istraživanja, najviše građana smatra da će privredna situacija u Crnoj Gori biti bolja nakon pristupanja Evropskoj Uniji (grafikon 13), dok je nešto manji broj onih koji smatraju da se privredna situacija neće bitno mijenjati, odnosno da će biti otprilike ista kao danas, dok je najmanje onih koji smatraju da će privredna situacija biti lošija nakon pristupanja EU.

Nadalje, kada je riječ o očekivanjima, građani su bili upitani šta misle o tome kako bi ulazak Crne Gore uticao na svaku od nabrojanih grupa stanovništva, prikazuje se putem grafikona 14, koji slijedi. Kao što pokazuje grafikon, građani smatraju da bi mladi i osobe bez zaposlenja bile na dobitku (nešto malo više od polovine ispitanika smatra da bi mladi bili na velikom dobitku, odnosno da bi se za ovu kategoriju građana situacija poboljšala u velikoj mjeri nakon pristupanja Evropskoj uniji). Veliki broj ispitanika smatra da bi bilo bolje i privatnicima

(preduzetnicima), zaposlenima u velikim preduzećima, pa i onima koji su zaposleni u javnoj upravi, odnosno da bi svi oni bili na dobitku. Indikativno je i da veliki broj građana smatra da se situacija u kojoj su penzioneri ne bi značajno menjala, dakle za ovu kategoriju stanovništva, prema mišljenju velikog dijela stanovništva, ulazak Crne Gore u EU, ne bi donio značajne promjene. Takođe, skoro svaki peti građanin nema stav o ovom pitanju.

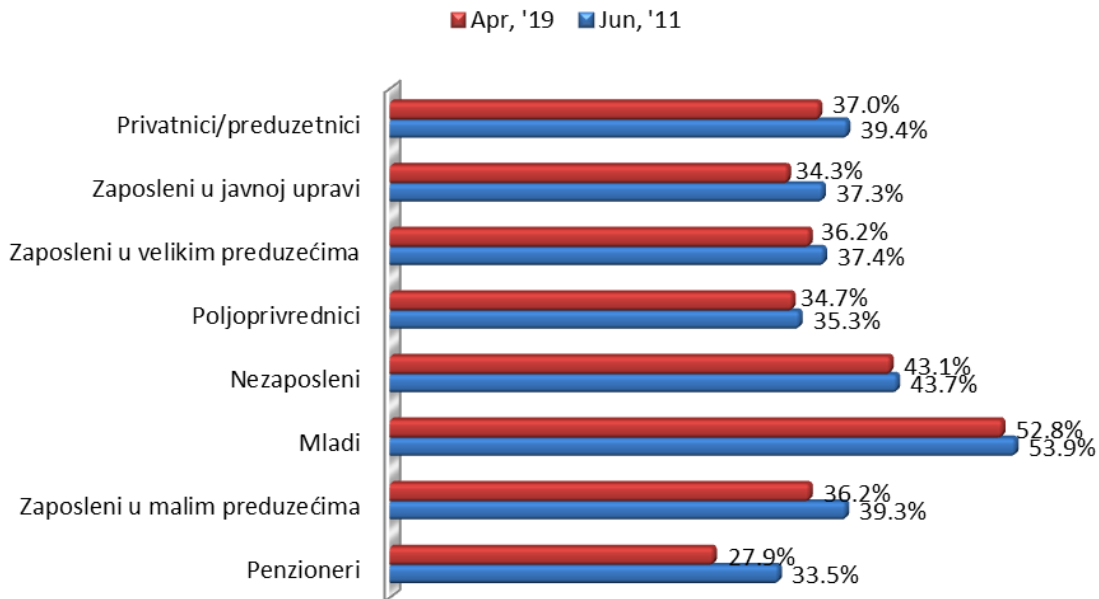
Grafikon 14: Kako bi ulazak Crne Gore u EU uticao na navedene grupe stanovništva?

Upoređivanjem podataka iz juna 2011. godine i danas, primjećuje se da razlike u stavovima građana gotovo nema. Dakle, i prije osam godina, baš kao i danas, građani Crne Gore su imali, skoro u istoj mjeri, pozitivan stav prema promjenama koje donosi pristupanje EU. Male razlike u stavovima postoje, kada su u pitanju kategorije penzioneri i zaposleni u javnoj upravi, kao i u malim preduzećima. Od njih, najveću razliku u stavovima izmjerena je u okviru kategorije „penzioneri“. Primećuje se da danas građani u nešto manjoj mjeri smatraju da bi penzioneri bili na dobitku ukoliko bi Crna Gora pristupila EU, nego što je to bio slučaj prije osam godina.

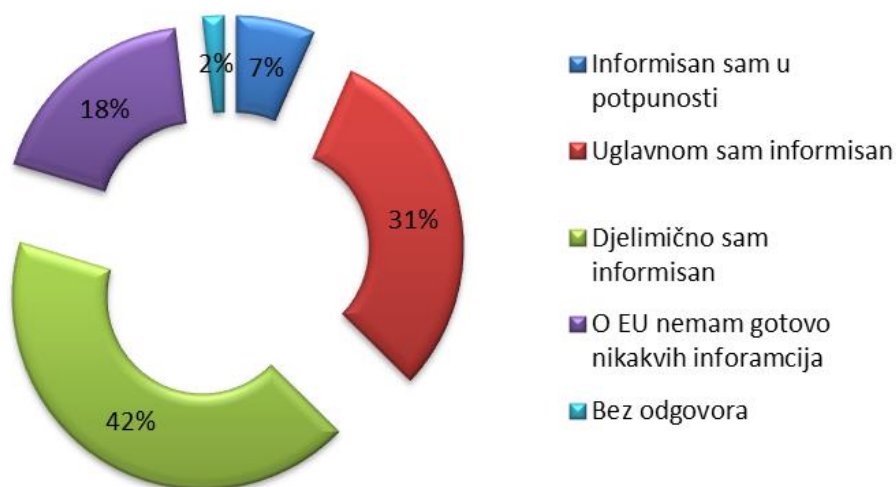
Grafikon 15 prikazuje samo podatke koji se odnose na pozitivan stav građana, odnosno u procentima izražen broj građana koji smatraju da bi nabrojane kategorije stanovništva Crne Gore „bile bi na dobitku“.

Grafikon 15: Kategorije stanovništva koji bi bili na dobitku (TREND)

Sledeće pitanje (grafikon 16) predstavljalo je vrstu samoprocenjivanja, odnosno priliku da ispitani građani procjene stepen svoje informisanosti i svog znanja o Evropskoj uniji. Ispitanicima je data i četvorostepena skala, kako bi im procenjivanje bilo olakšano. Podaci ukazuju da se najveći broj ispitanika izjasnio tj. odlučio za opciju „djelimično sam informisan“, zatim slijede oni koji su se opredijelili za ocenu „uglavnom sam informisan“, što zajedno čini nešto više od 70% ukupno ispitanih građana Crne Gore.

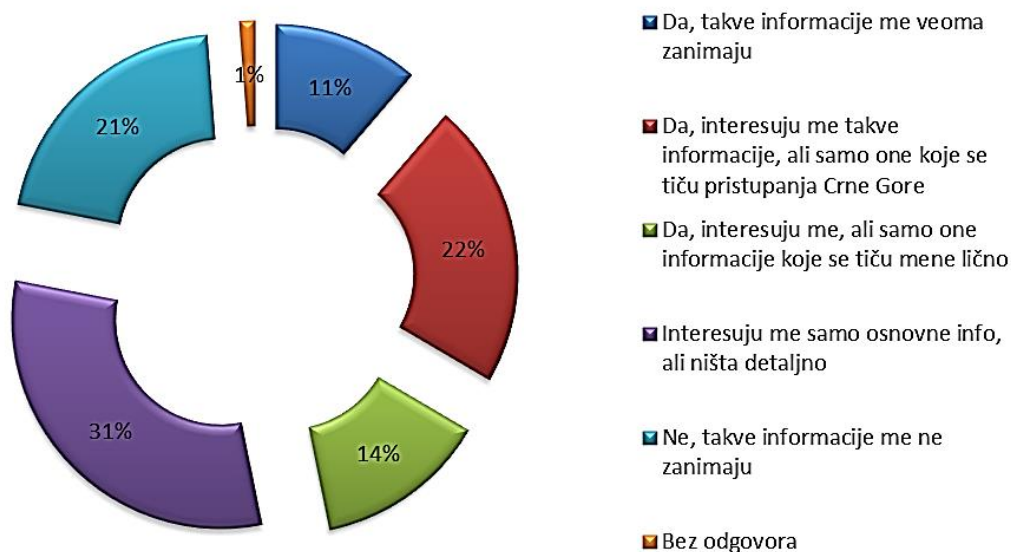
Grafikon 16: Koliko ste informisani o EU?

Dakle, ovaj procenat građana (nešto više od 70%) smatra da posjeduje informacije i znanje o EU, ali svakako ne u dovoljnoj mjeri. Veoma je mali broj onih koji smatraju da su informisani u potpunosti, a skoro svaki peti ispitanik građanin Crne Gore je rekao da o EU nema gotovo nikakve informacije.

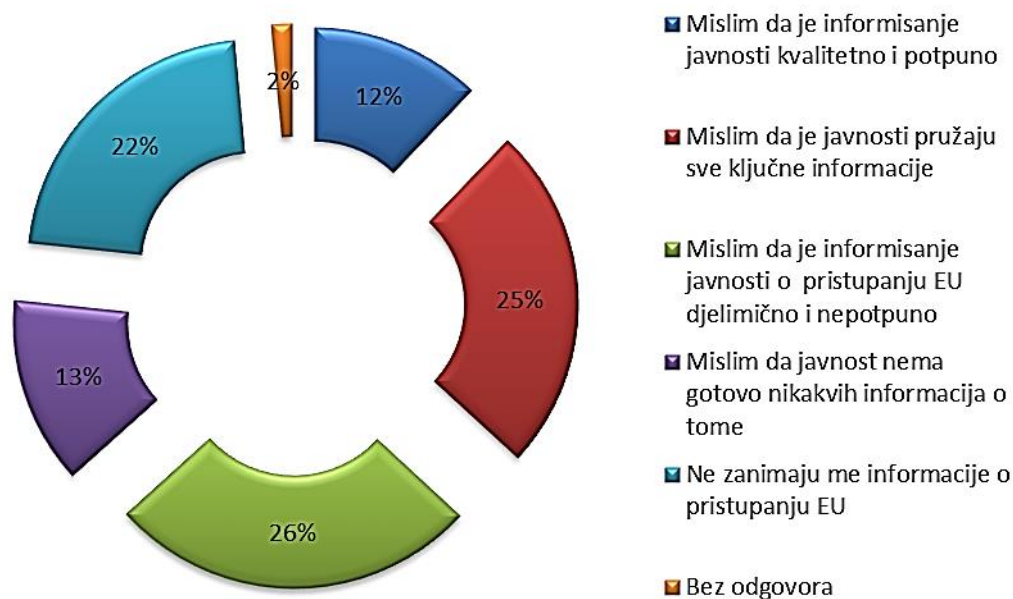
Konsekventno, uslijedilo je pitanje: „Da li Vas, i u kojoj mjeri interesuju informacije o pristupanju EU?“. Grafikon 17 daje prikaz dobijenih odgovora, a podaci ukazuju da najviše građana (skoro trećina ispitanika) želi da dobija samo osnovne informacije o EU, bez neumjerenog upuštanja u detalje. Petina ispitanih građana želi da bude informisana, ali da se te informacije, odnosno podaci ograniče samo na one koji se tiču pristupanja Crne Gore EU. Takođe, svaki peti gradjanin uopšte nije zainteresovan za EU. Najmanje je onih koji su u potpunosti zainteresovani za informacije o EU.

Grafikon 171: Da li Vas, i u kojoj mjeri, interesuju informacije o pristupanju u EU?

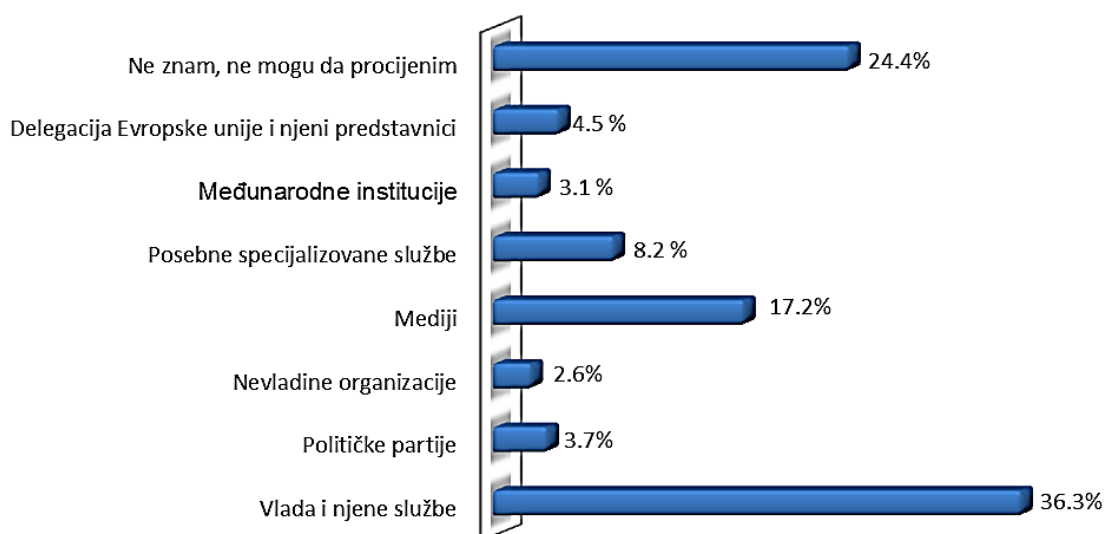
Kada je u pitanju informisanje javnosti o procesu pristupanja, ispitanicima je data skala za ocjenjivanje količine i kvaliteta informacija koje se objavljuju, pomoću koje su lakše izrazili svoje stavove o ovom pitanju. Kao što se vidi iz priloženih podataka (prikazano grafikonom 18) mala je razlika u broju ispitanika koji smatraju da je informisanje javnosti o pristupanju Crne Gore EU djelimično i nepotpuno i onih koji smatraju da javnost ima sve ključne informacije o ovom procesu. Indikativno je i to da svaki peti građanin jasno pokazuje da nema nikakva interesovanja koja se odnose na proces pristupanja Crne Gore EU. Primećuje se da je najmanje onih koji smatraju da su javnosti date sve ključne informacije.

Grafikon 18: Kako biste ocijenili količinu i kvalitet informisanja javnosti u vezi procesa pristupanja Crne Gore EU?

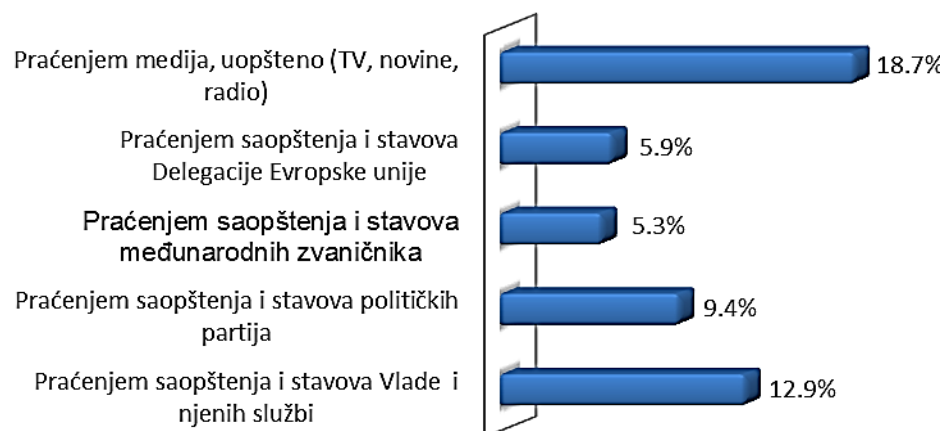
Dalje, ako se govori o tome ko je najodgovorniji za informisanje javnosti o samom procesu pristupanja Crne Gore EU, građani uglavnom smatraju da su to Vlada i njene službe, zatim, po mišljenju građana, na drugom mjestu se nalaze mediji, a na trećem posebne specijalizovane službe (Grafikon 19). Indikativno je i da svaki četvrti građanin Crne Gore nema jasno izražen stav o ovom pitanju, odnosno smatra da ne može da procijeni odgovornost.

Grafikon 19: Ko je najodgovorniji za informisanje javnosti o samom procesu pristupanja Crne Gore EU?

Podaci koji ukazuju i na to koliko često građani koriste sredstva javnog informisanja da bi se informisali o pristupanju Crne Gore EU, prikazani su u grafikonu 20. Radi lakšeg ocjenjivanja, ispitanicima je data četvorostepena skala (ponuđeni odgovori: veoma često, povremeno, rijetko i nikad). Grafikon 20 prikazuje samo procenat onih građana koji su na ovo pitanje odgovorili sa „veoma često“.

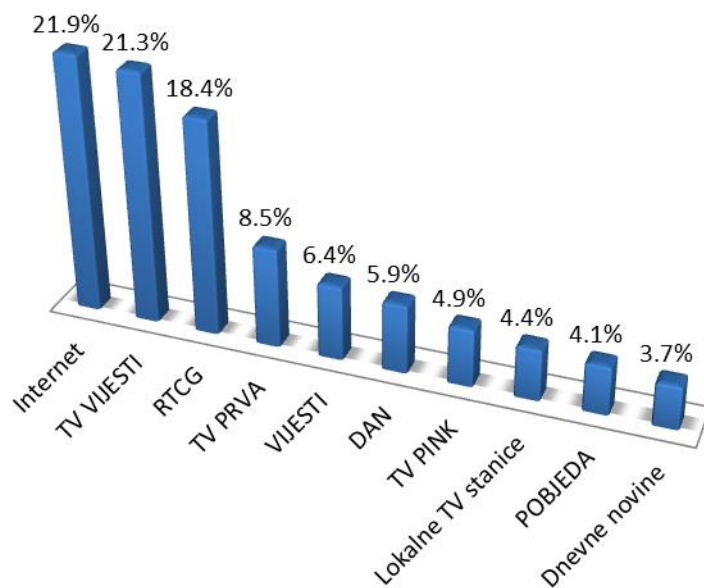
Grafikon 20: Koliko često koristite sledeće izvore informacija kada je riječ o pristupanju Crne Gore EU (veoma često)

Kao što se vidi iz prikazanih podataka, putem grafikona 20, kada je u pitanju broj onih koji veoma često prate i informišu o procesu pristupanja, može se reći da najveći broj građana (skoro svaki peti ispitanik) veoma često prati medije (uopšteno), odnosno do informacija dolazi prateći televiziju, dnevnu štampu i/ili radio. Nešto je manje broj onih koji prate javna saopštenja Vlade i njenih službi, a najmanje onih koji prate saopštenja Delegacije EU i onih koji prate saopštenja političkih partija.

Grafikon 21 pokazuje u kojoj mjeri, putem medija, građani prate informacije o evropskoj integraciji. Grafikon prikazuje samo jedan od moguća četiri odgovora, odnosno prikazuje samo koliko se građana izjasnilo da „često“ prati navedene medije sa ciljem informisanja o ovom procesu.

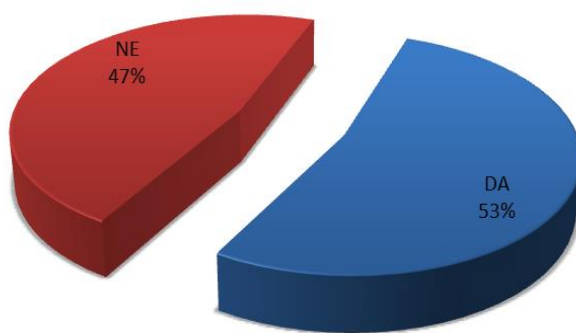
Grafikon 21: U kojoj mjeri pratite informacije o evropskoj integraciji na sledećim medijima? (često)

Indikativno je da najveći broj građana koristi internet u ove svrhe (nešto malo više od petine ispitanika), a skoro isto toliko građana prati TV Vijesti iz istog razloga. Malo je manji broj onih koji to čine putem RTCG, dok je najmanje onih koji informacije o ovom procesu prate putem Dневnih novina.

Delegacija EU u Podgorici je veoma važna institucija kada je riječ o sveukupnim odnosima Crne Gora sa EU. Podaci za ovo pitanje su prikazani na grafikonu 22.

Grafikon 22: Da li ste čuli za Delegaciju EU?

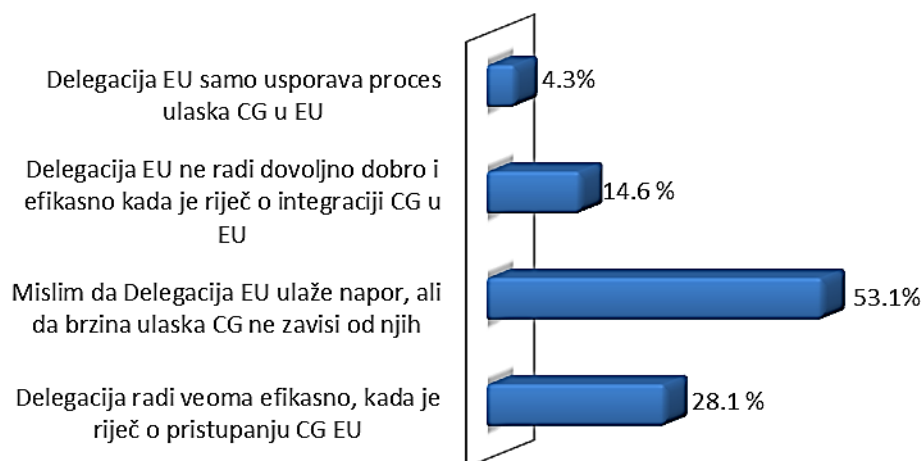

Istraživanjem se željelo uvidjeti koliko građana Crne Gore uopšte zna za postojanje i funkcionisanje ove institucije, a rezultati ukazuju da je više od polovine ispitanika čulo je za Delegaciju Evropske unije sa sjedištem u Podgorici.

Koristeći ponuđenu četvorostepenu skalu, građani su ocjenjivali rad Delegacije Evropske unije u Podgorici. Kao što prikazuje grafikon 23, više od polovine ispitanika smatra da Delegacija

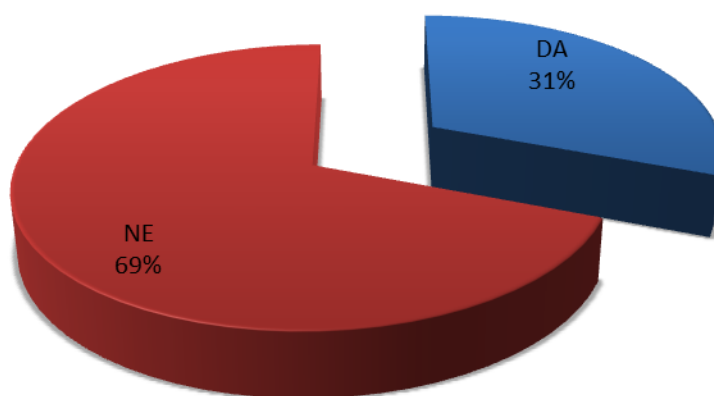
ulaže napor, ali da brzina ulaska Crne Gore u EU ne zavisi od njih; najmanje je onih koji smatraju da Delegacija EU samo usporava proces ulaska CG u EU.

Grafikon 232: Kako ocjenjujete rad Delegacije EU?

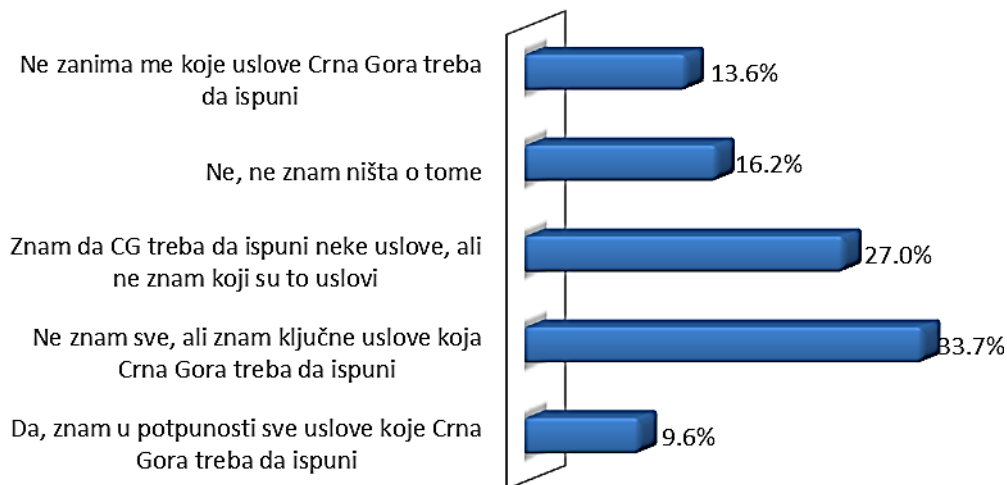
Kada je riječ o radu EU info centra, istraživanjem smo ispitali da li su građani upoznati sa njegovim radom. Kao što pokazuje grafikon 24, velika većina građana nikada nije čula za EU info-centar. Drugim riječima, tek je svaki treći građanin čuo za EU info-centar.

Grafikon 24: Da li ste čuli za EU info centar?

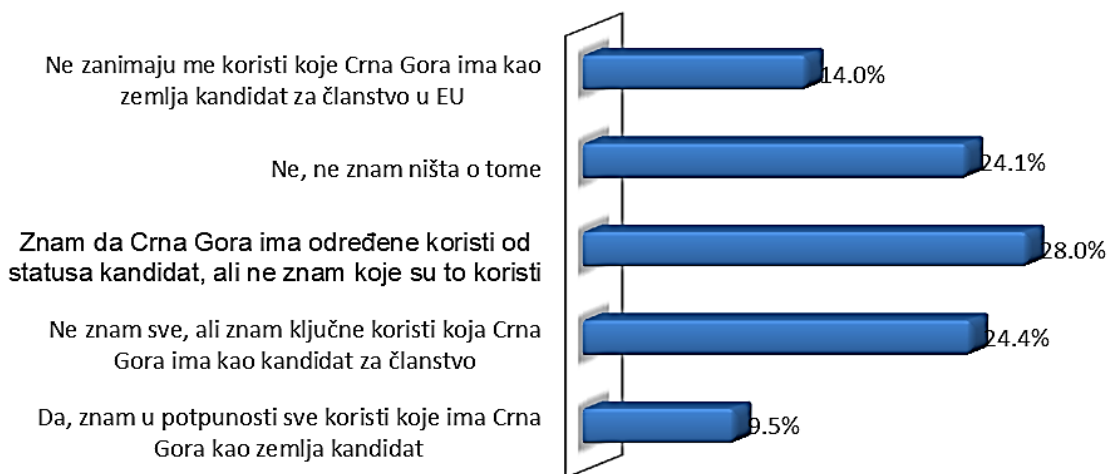
Svaki treći građanin Crne Gore ističe da ne zna sve, ali da zna ključne uslove koje Crna Gora treba da ispuni kako bi pristupila EU, a nešto je manji broj onih koji znaju da postoje uslovi za ulazak, ali ne i (tačno) koji su to uslovi. Tek svaki deseti građanin Crne Gore tvrdi da zna u potpunosti sve uslove koji su neophodni za ulazak u EU, a rezultate mjerenja na ovom pitanju su prikazani u grafikonu 25.

Grafikon 25: Da li znate koje uslove Crna Gora treba da ispuni kako bi ušla u EU?

Nešto manje od trećine građana tvrdi da zna da Crna Gora ima određene koristi od statusa kandidata, ali ne znaju koje su to koristi. Zatim slede, sa veoma malom razlikom u broju, oni koji smatraju da ne znaju sve, ali da znaju ključne koristi, kao i oni koji ne znaju ništa o tome. U najmanjem broju su oni građani koji smatraju da znaju u potpunosti sve koristi koje ima Crna Gora kao zemlja kandidat (Grafikon 26).

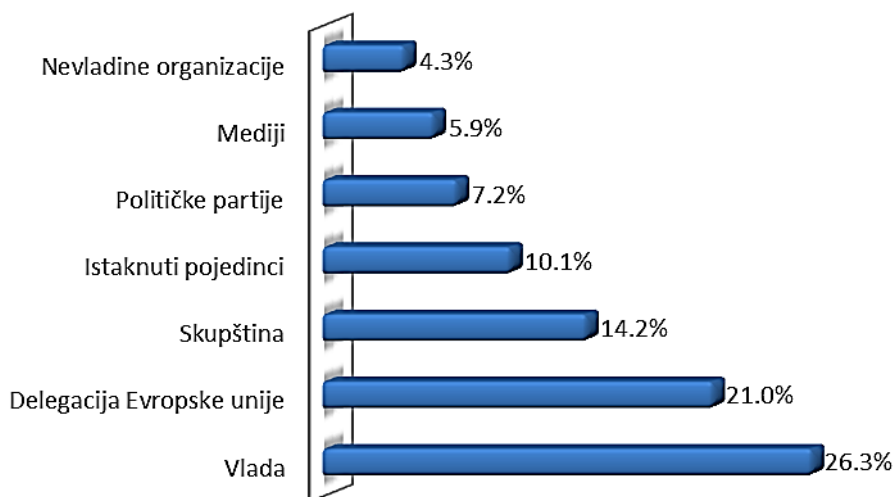
Grafikon 26: Da li znate kakve koristi ima Crna Gora sa statusom kandidata?

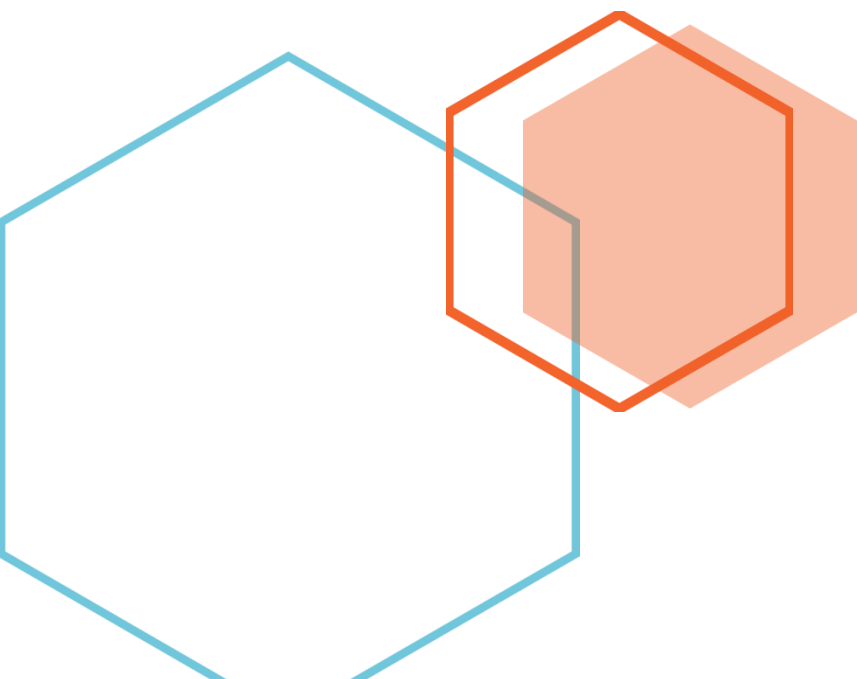
Ocjenu najvažnijih institucija koje se bave evropskim integracijama, odnosno ocjenu njihovog doprinosa samom procesu integracije Crne Gore u EU, građani su dali koristeći četvorostepenu skalu (ključan doprinos, doprinosi u velikoj meri, doprinosi u maloj meri, i ne doprinosi nimalo). Grafikon 27 pokazuje samo broj (procenat) onih građana koji su doprinos navedenih institucija ocenili kao „ključan“, odnosno u procentima izražen broj onih građana

koji smatraju da navedene institucije značajno doprinose EU integracijama. Ispitani građani, u najvećem broju, smatraju da upravo Vlada Crne Gore predstavlja instituciju koja u najvećoj mjeri doprinosi EU integraciji. Na drugom mjestu, po mišljenju građana Crne Gore, nalazi se Delegacija Evropske unije, a na trećem Skupština Crne Gore. Na posljednjem mestu nalaze se nevladine organizacije, što znači da njihov doprinos integracijama građani ne smatraju ključnim u dovoljnoj mjeri.

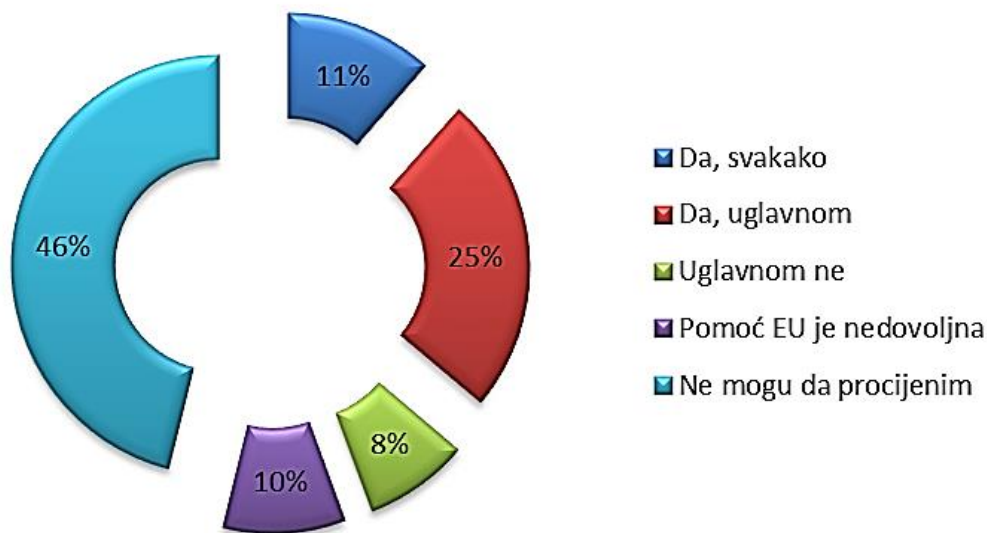
Grafikon 27: Koja od navedenih institucija doprinosi EU integraciji Crne Gore?(ključan doprinos)

Na pitanje: „Da li Evropska unija u dovoljnoj mjeri finansijski pomaže proces integracije Crne Gore u EU?“ skoro polovina ispitanih građana nije imala jasan stav (Grafikon 28). Ako se pogledaju preostale podaci, uočava se da pozitivni odgovori (kumulativno) čine nešto više od 35%. Dakle, može reći da pozitivan stav po ovom pitanju, ima nešto više od trećine stanovnika Crne Gore.

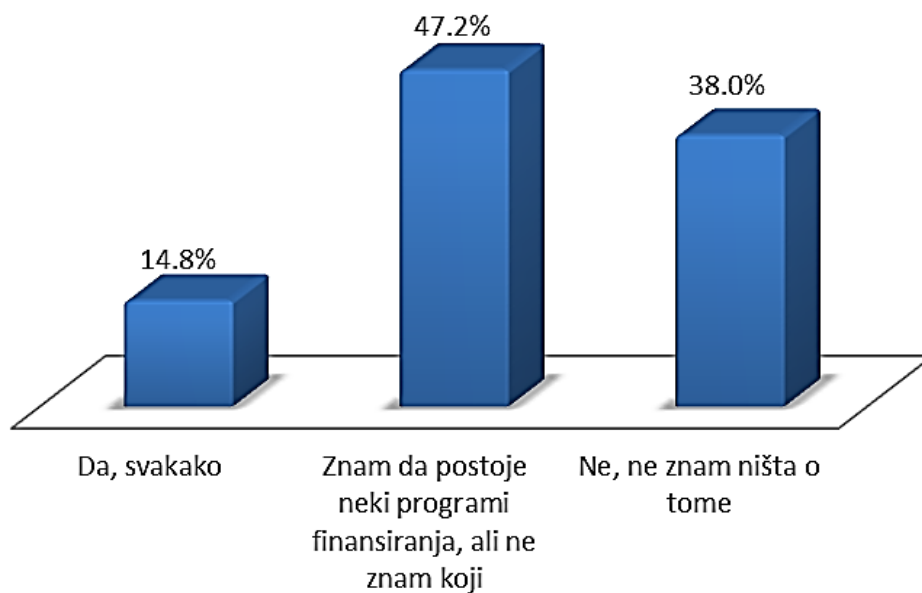

Grafikon 28: Da li EU u dovoljnoj mjeri finansijski pomaže proces integracije Crne Gore u EU?

Skoro polovina ispitanih građana zna da postoje neki programi finansiranja od strane EU, ali ne i koji su to programi, odnosno ne može sa sigurnošću da tvrdi da zna o kojim je konkretno programima je riječ. (Grafikon 29). Veliki broj građana uopšte nije upoznat sa programima odnosno projektima koje finansira EU u Crnoj Gori, a tek svaki šesti odnosno sedmi građanin Crne Gore ima sve neophodne informacije koje se tiču pomenutih programa finansiranja.

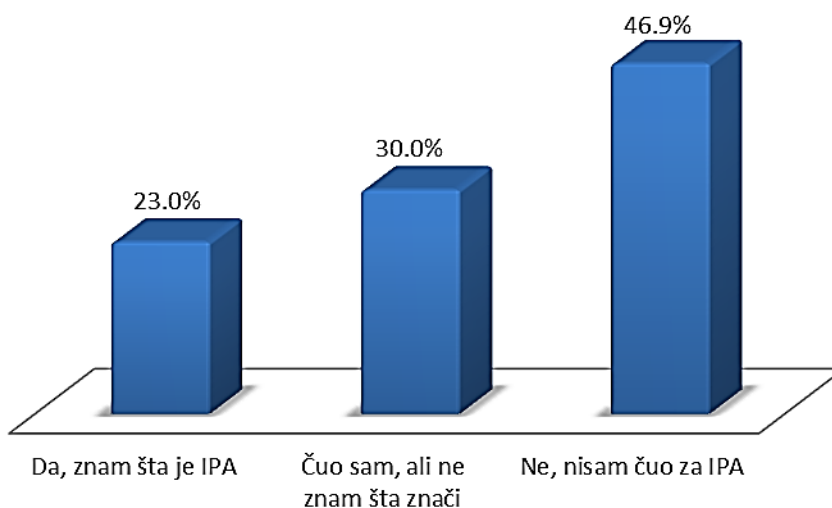
Grafikon 29: Da li znate za neke projekte koje finansira EU u Crnoj Gori?

Grafikon 30, koji slijedi, pokazuje koliko su građani Crne Gore upoznati sa pojmom i samim postojanjem IPA fondova. Indikativno je da skoro polovina građana uopšte nije čula za IPA

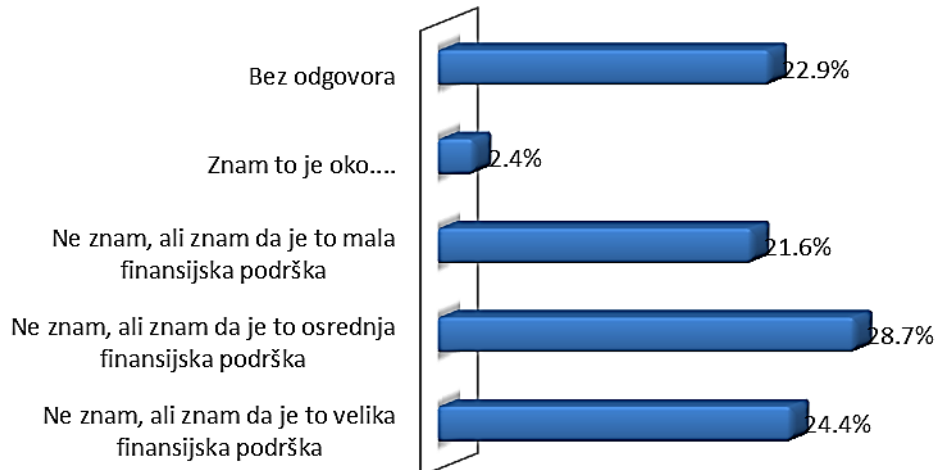
fondove, te da i ne zna šta znači IPA. Skoro trećina ispitanih zna za skraćenicu IPA, ali ne zna šta ona znači. Najmanji je broj onih koji tvrde da zaista znaju za postojanje IPA fonda, kao i šta ova skraćenica tačno znači.

Grafikon 30: Da li ste čuli i da li znate šta je IPA?

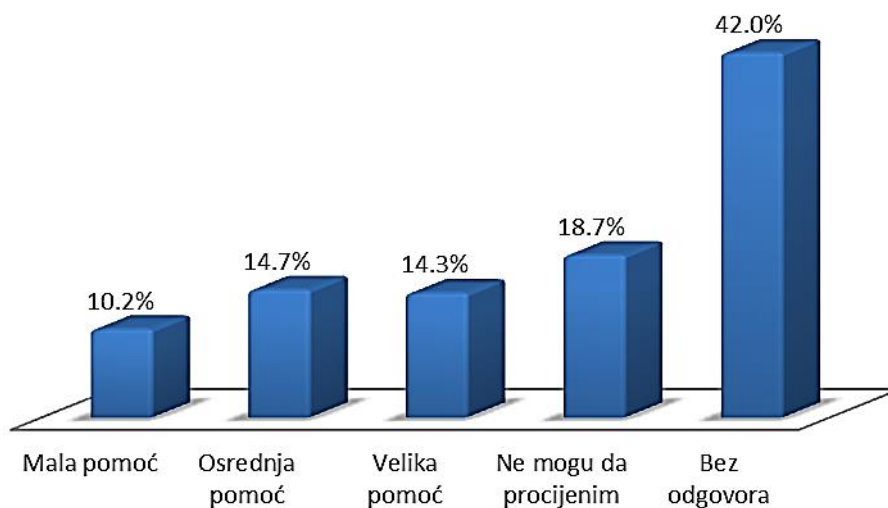
Kada se dalje govori o finansijskoj podršci koju je Crna Gora dobila od Evropske unije, tokom prethodne tri godine, primećuje se da građani u velikoj mjeri ne znaju za postojanje bilo kakve finansijske podrške (Grafikon 31). Nešto više od petine ispitanih nema jasan stav po ovom pitanju, odnosno oni su ostali bez konkretnog odgovora na dato pitanje. Kumulativno, nešto više od sedamdeset procenata građana ne zna tačan iznos koji je Crna Gora dobila od EU. Zatim, ako se pogledaju samo odgovori „ne znam, ali....“, primećuje se da između njih postoje male procentualne razlike. Uočava se da najviše građana smatra da se radi o osrednjem iznosu; nešto je manje onih koji smatraju da je riječ o velikoj finansijskoj podršci, dok najmanje ima onih koji smatraju da je ta finansijska podrška mala.

Grafikon 31: Da li znate koliko je finansijske podrške Crna Gora dobila od EU u prethodne tri godine?

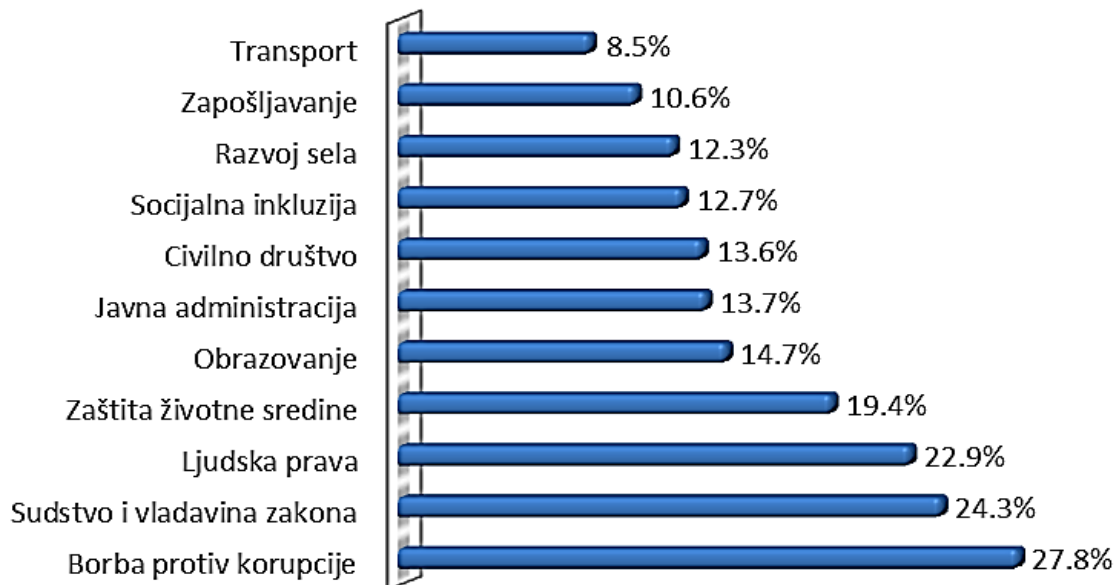
Sledeći grafikon 32 je u direktnoj vezi sa grafikonom 31, i kao takav bliže pokazuje, odnosno opisuje, sam stav građana kad je u pitanju tačan iznos finansijske pomoći koju je Crna Gora dobila od EU. Kao što se može vidjeti iz priloženog grafikona, najveći je broj onih građana koji na ovo pitanje nisu dali nikakav konkretan odgovor, odnosno nisu željeli da odgovore, iako je radi lakšeg ocjenjivanja, trebalo da izaberu samo jedan od četiri ponuđena odgovora (mala pomoć, srednja pomoć, velika pomoć i ne mogu da procenim). Od svih dobijenih odgovora na ovo pitanje, najviše je bilo onih koji su odgovorili sa „ne mogu da procijenim“, zatim onih koji smatraju da se radi o osrednjoj finansijskoj pomoći; s malom razlikom u procentima slijede oni koji misle da se radi o velikoj pomoći, i na kraju oni koji smatraju da je riječ o maloj finansijskoj pomoći.

Grafikon 323: Kako ocjenjujete pomoć koju je Crna Gora dobila od EU?

Šta građani Crne Gore misle o tome koji su to sektori, odnosno koje su to oblasti društva koje su do sada dobile najveću finansijsku pomoć, prikazuje grafikon 33. Kao što se može vidjeti, najveći broj građana smatra da su najveću finansijsku pomoć dobili sektori za borbu protiv korupcije, zatim sudstvo i vladavina zakona, ljudska prava i zaštita životne sredine; dok je najmanje onih građana koji vjeruju da su to sektori koji se bave razvojem sela, zapošljavanjem i transportom.

Grafikon 33: Koji su sektori (oblasti) društva koji su, DO SADA, dobili najveću finansijsku pomoć?

Sa druge strane, sektori (oblasti) društva koji bi, po mišljenju građana trebalo da budu najviše podržani od strane Evropske unije, prikazani su u grafikonu koji sledi (grafikon 34). Više od polovine ispitanih građana smatra da bi upravo sektor koji se bavi zapošljavanjem trebalo da dobije najveću finansijsku pomoć. Nešto malo manje od polovine građana smatra da je to sektor čija je osnovna djelatnost borba protiv korupcije, dok oko 40% građana smatra da je to sektor obrazovanja. Građani smatraju da komparativno najmanju podršku trebaju dobiti sektori transporta, civilnog društva i javna administracija. Prema tome, prema mišljenju građana, od EU se očekuje najveća finansijska podrška u rešavanju ekonomskih problema, kao i problema borbe protiv korupcije.

Grafikon 34: Koji sektori (oblasti) društva koji BI TREBALO da dobiju najveću finansijsku pomoć od EU?

U poslednjem Izveštaju Evropske komisije o Crnoj Gori, Crnoj Gori su upućeni određeni zahtjevi koje treba da ispuni na svom daljem putu ka EU. U istraživanju, od ispitanika je zatraženo da se izjasne, odnosno da procijene svaki od navedenih zahteva posebno, koristeći jedan od ponuđenih odgovora (opisne ocjene: veoma teško ostvariv zahtjev, teško ostvariv zahtjev, više lak nego težak zahtjev, veoma lako ostvariv zahtjev i ne znam, ne mogu da procijenim), te da na taj način pokažu svoj stav o tome u kojoj mjeri su navedeni zahtjevi ostvarivi u Crnoj Gori danas. Grafikon 33 prikazuje samo podatke koji se odnose na odgovore odnosno ocjenu „veoma teško ostvariv zahtjev“.

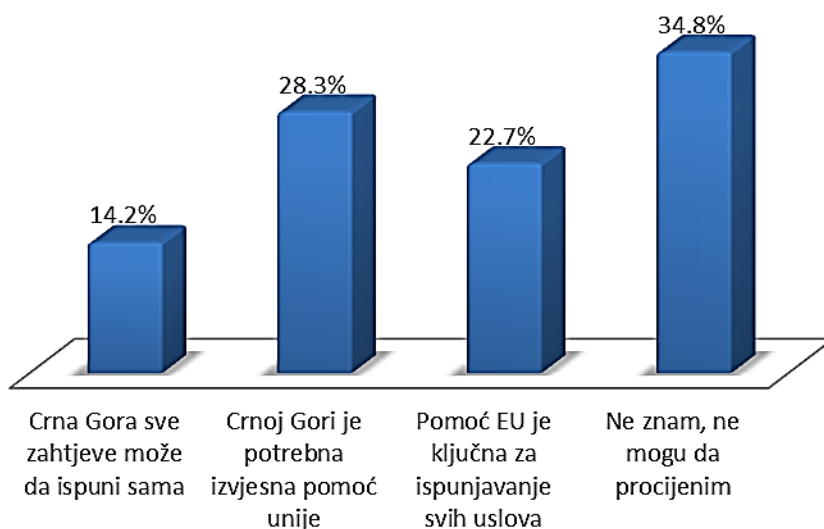
Grafikon 35: Koliko je teško ostvariti sledeće zahteve EU: (veoma teško ostvariv zahtev)

Kao što grafikon pokazuje, građani uglavnom smatraju da je najteže ostvariv zahtjev definisan kao „unapređenje bi trebalo da se vrši isključivo po zaslugama, a ne po političkom, prijateljskom ili nekom drugom kriterijumu“, pa se skoro trećina opredijelila upravo za ovu opciju kao najteže ostvariv zahtjev; malu razliku u procentima se bilježi kad je u pitanju stav „da se pojača borba protiv organizovanog kriminala“, kao i kad je u pitanju stav „da se pojača borba protiv korupcije“. Dakle, ova tri zahtjeva građani Crne Gore smatraju najteže ostvarivim zahtjevima. Ono što građani, takođe, smatraju važnim, ali teško ostvarivim zahtevima su i sledeći zahtjevi: „da sudije i tužioci budu nezavisni u radu i da budu efikasniji“, zatim „da državna uprava radi profesionalno i da se smanji politički uticaj“, te „da se reformiše državna uprava“. Na kraju liste, nalaze se zahtevi „da se poboljša saradnja sa organizacijama civilnog društva“ i „da se garantuje pravni status raseljenim licima“, što znači da najmanji broj građana ove zahtjeve smatra teško ostvarivim zahtevima (tačnije, po mišljenju većine građana, ovi zahtevi ne spadaju u teško ostvarive zahtjeve).

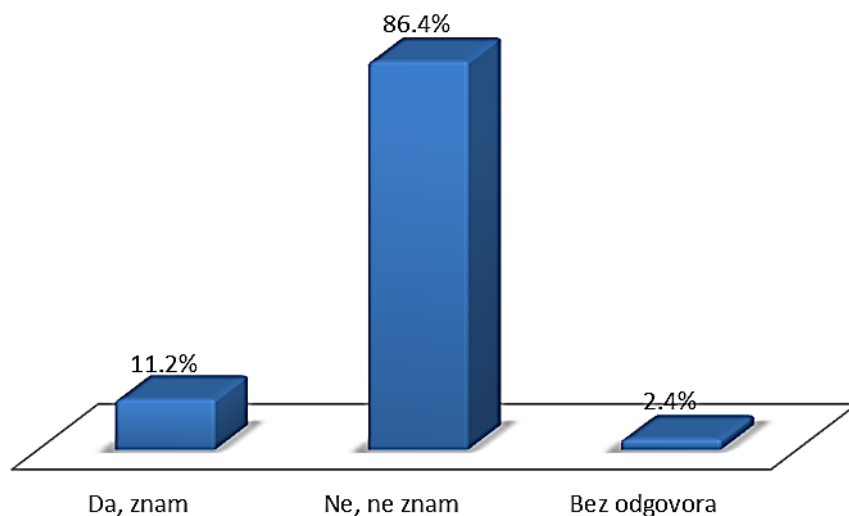
Kad je u pitanju ispunjavanje pomenutih uslova, građani su bili upitani šta misle o tome da li sve navedene zahtjeve Crna Gora može da ispuni sama ili joj je potrebna pomoć Evropske unije, a dobijene odgovore prikazali smo u grafikonu 36. Kao što ukazuju podaci, nešto više od trećine građana ne može da procijeni situaciju, odnosno ne zna da li Crna Gora može samostalno da ispuni navede zahtjeve. Nešto manje od 30% građana smatra da je Crnoj Gori potrebna određena pomoć Evropske unije, dok je najmanje onih koji smatraju da Crna Gora može sve zahtjeve da ispuni sama, odnosno bez ičije pomoći.

Grafikon 36: Da li ove zahtjeve Crna Gora može da ispuni sama ili joj je potrebna pomoć EU?

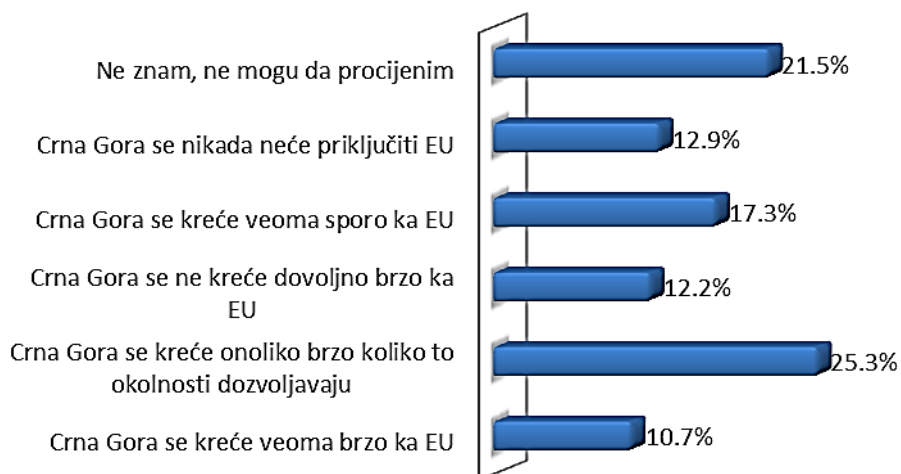
Izražena većina ispitanih građana ne zna gdje može dobiti informacije o finansijskoj podršci koju EU pruža Crnoj Gori, i tek svaki deseti građanin zna gdje može dobiti ove informacije. Podatke smo prikazali u grafikonu koji sledi (grafikon 37)

Grafikon 37: Da li znate gdje možete dobiti informacije o finansijskoj podršci koju EU pruža Crnoj Gori?

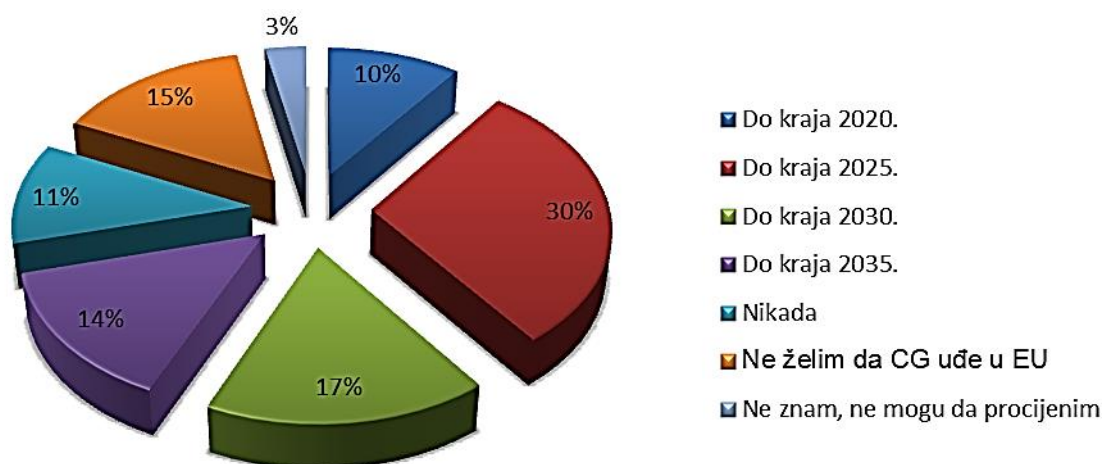
Grafikon 38 pokazuje kako bi građani ocijenili brzinu kojom se Crna Gora kreće ka članstvu u EU. Indikativno je da najveći broj ispitanika, odnosno svaki četvrti građanin Crne Gore smatra da se Crna Gora kreće onoliko brzo koliko joj to okolnosti dozvoljavaju. Nešto više od petine ispitanika ne zna, odnosno ne može da procijeni brzinu kojom se Crna Gora kreće ka članstvu, dok svaki svaki deseti građanin smatra da se Crna Gora kreće veoma brzo ka članstvu EU.

Grafikon 38: Kako biste ocenili brzinu kojom se Crna Gora kreće ka članstvu u EU?

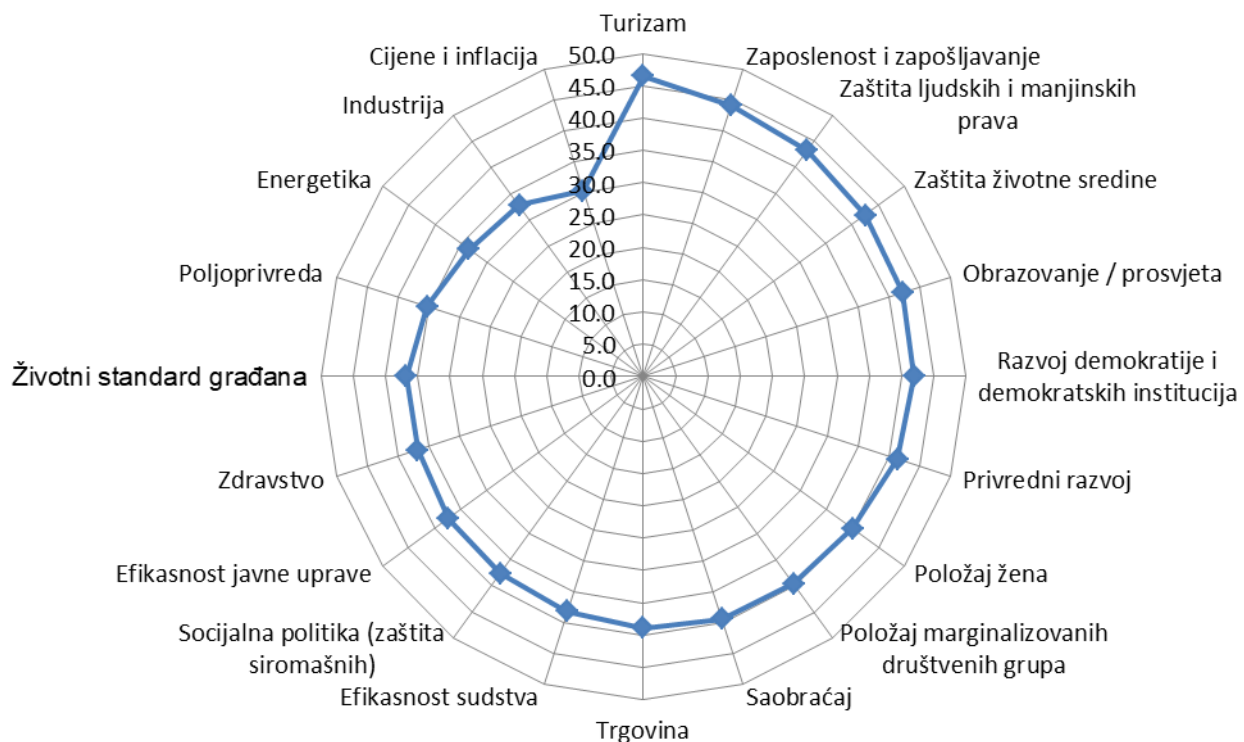
Grafikon 39 pruža pregled podataka koji se odnose na stav građana kada je u pitanju procjena koliko je vremena potrebno Crnoj Gori da udje u EU, odnosno odgovore na pitanje: „Kada će Crna Gora, po vašoj procjeni, ući u EU?“ Prema podacima, dobijenim kroz ovo istraživanje, najveći broj građana Crne Gore smatra da će Crna Gora ući u EU do kraja 2025. godine. Zatim, slijede oni koji smatraju da će se to dogoditi do kraja 2030., dok je najmanje onih koji nisu imali jasno izražen stav po ovom pitanju.

Grafikon 394: Kada će Crna Gora, po Vašoj procjeni, ući u EU?

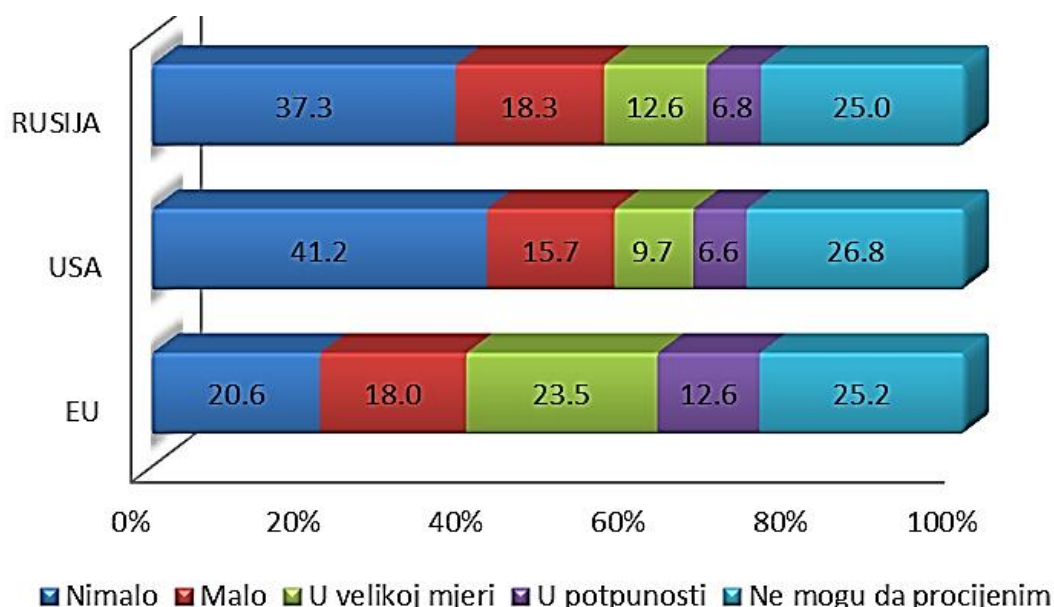
Očekivanja građana o tome šta će se desiti nakon ulaska Crne Gore u Evropsku uniju, veoma su različita. Da bi se bolje izmjerili i prikazali ovi stavovi, odnosno očekivanja, građanima se prilikom ispitivanja ponudila lista na kojoj se nalaze neke od važnih oblasti društva i zamolili da ocijene svaku od njih koristeći jednu od četiri opisne ocjene (biće bolje nego sada; biće isto kao i sada; biće gore nego što je sada i ne znam). Dakle, od ispitanika se tražilo da izaberu jedan od ponuđenih odgovora, tačnije da izaberu onaj koji bi najbolje opisivao njihov trenutni stav. Grafikon 40 pokazuje samo stav „biće bolje nego sada“ i kao što se može vidjeti skoro polovina ispitanika smatra da će nakon ulaska u EU, u Crnoj Gori biti mnogo bolje u oblasti turizma, zatim u oblasti zapošljavanja, kao i u oblasti zaštite ljudskih i manjinskih prava. Veoma su male procentualne razlike između svih ovih oblasti. Najmanje je ispitanih građana koji očekuju boljitak kada je riječ o „cene i inflacija“, a samo nešto malo manje od trećine ispitanika smatra da će u ovim oblastima biti mnogo bolje nakon ulaska Crne Gore u Evropsku uniju nego što je to slučaj danas.

Grafikon 40: Kakva će situacija biti u navedenim oblastima društvenog života nakon ulaska u EU? – (biće bolje nego sada)

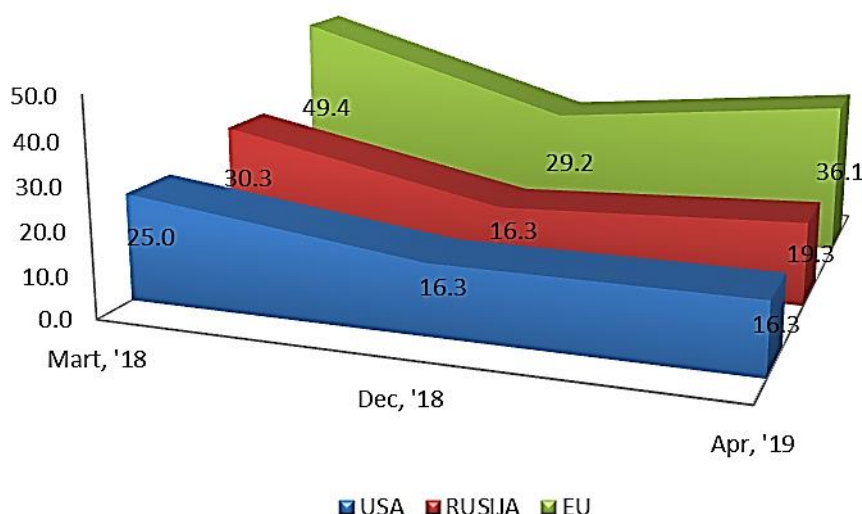
Stav prema EU se može mjeriti i na način da se ispituju građani o tome u kojoj meri se na EU Crna Gora treba osloniti u spoljnoj politici. Kao što se vidi iz grafikona 41, po mišljenju građana, u spoljnoj politici Crna Gora većinski treba da se oslanja na EU. Ako se posmatraju samo podaci koji se odnose na stavove, odnosno ocjene definisane kao (oslanjanje) „u velikoj meri“ i „u potpunosti“, i to kumulativno za svaku navedenu državu odnosno državnu zajednicu posebno, uočava se da najviše građana smatra da Crna Gora treba da se oslanja na EU. Nešto je manji broj onih koji misle da Crna Gora treba da se oslanja na Rusiju, dok je najmanje onih koji smatraju da Crna Gora treba da se oslanja na Ameriku.

Grafikon 41: U kojoj meri se, po Vašem mišljenju, u spoljnoj politici Crna Gora treba oslanjati na Rusiju, Ameriku i EU?

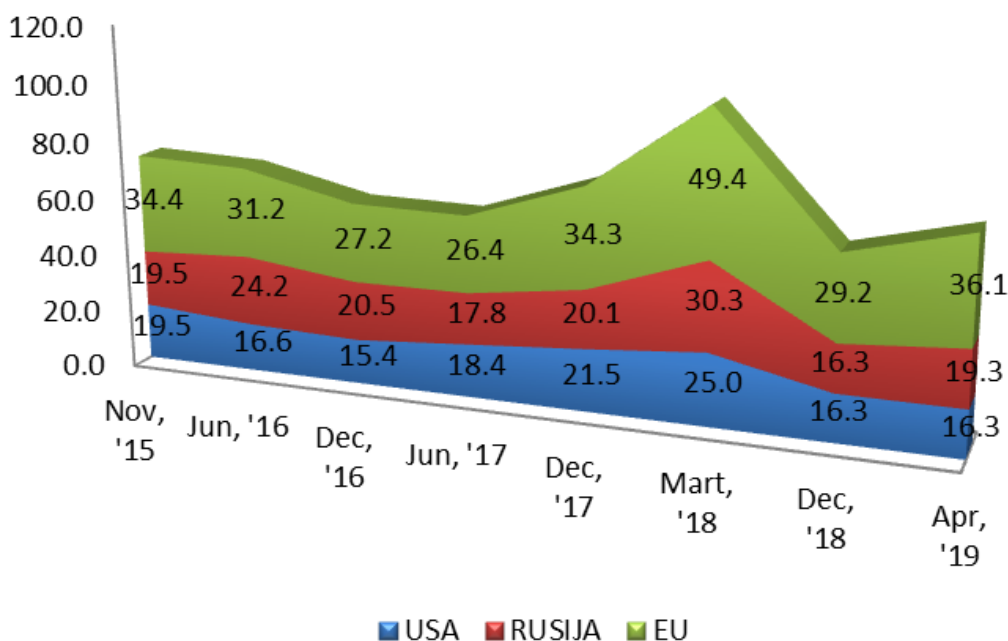
Poređenjem podataka iz prethodnog perioda, tačnije iz decembra i marta 2018.godine, sa podacima koji su prikupljeni tokom ovog poslednjeg istraživanja (april 2019.), a koji se odnose na stav građana o tome da li je Crnoj Gori potreban partner odnosno određena neka država ili državna zajednica na koju bi trebala da se osloni u svojoj spoljnoj politici, uočava se da je stav ispitanika značajno promijenjen, naročito kad se radi o oslanjanju Crne Gore na Evropsku uniju (Grafikon 42). Podaci ukazuju da je danas broj onih koji smatraju da je Crnoj Gori neophodno da se osloni na EU znatno manji nego što je to bio slučaj u martu 2018.godine, ali i to da je taj broj danas ipak dosta veći nego što je bio u decembru 2018. godine. No, i kada su u pitanju Amerika i Rusija, odnosno potreba da se Crna Gora osloni na ove zemlje u svojoj spoljnoj politici, može se primjetiti da se situacija promijenila. Dakle, i ovde se bilježi značajan pad u broju onih koji smatraju da je njihova podrška neophodna Crnoj Gori, drugim riječima danas je dosta manje onih koji smatraju da je Crnoj Gori potrebno da se osloni na bilo koju od ovih zemalja.

Grafikon 42: Na koga Crna Gora treba da se oslanja u spoljnoj politici – (SUMA u velikoj mjeri i u potpunosti) - TREND

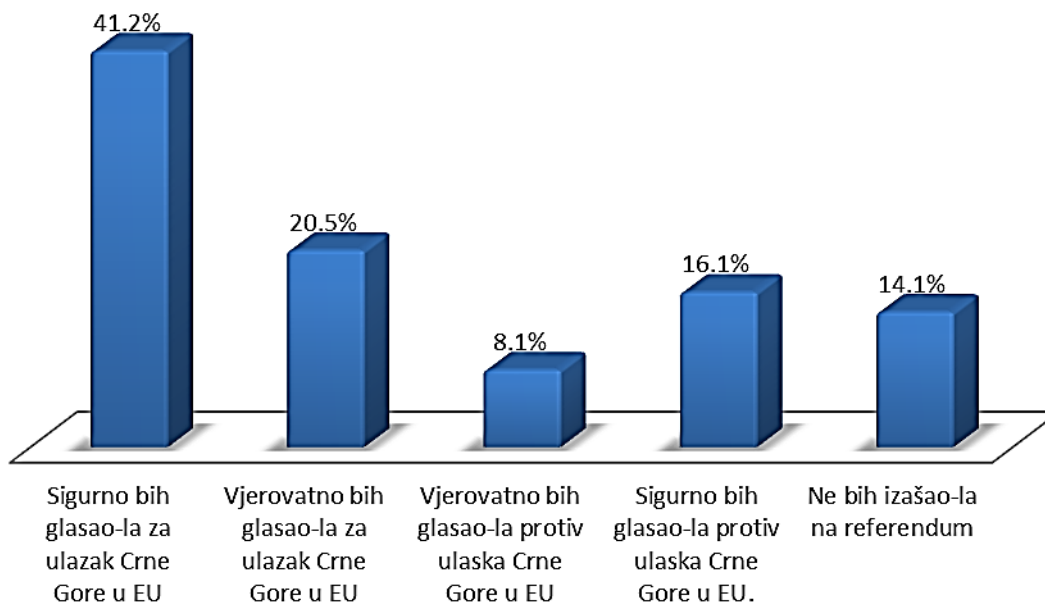
Kada je riječ o stavu prema EU, trend je pozitivan u odnosu na decembar 2018. godine, a kada je riječ o SAD i Rusiji vrijednosti su stabilne (Grafikon 43).

Grafikon 43: Na koga Crna Gora treba da se oslanja u spoljnoj politici (TREND)

Kako bi građani glasali, u slučaju referendum o ulasku Crne Gore u Evropsku uniju, prikazano je grafikonom 44. Indikativno je da bi najveći broj građana glasao ZA ulazak Crne Gore u EU (nešto više od 40% sigurnih glasova ZA ulazak Crne Gore u EU). Najmanje je onih koji bi na referendumu verovatno glasali protiv ulaska Crne Gore u EU.

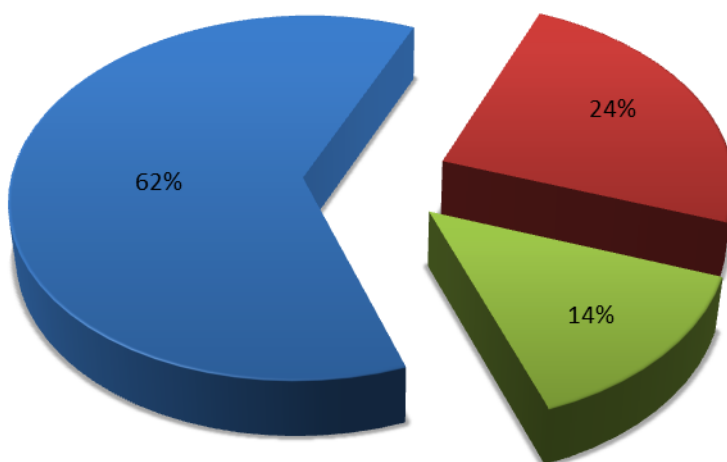
Grafikon 44: Kako biste glasali u slučaju referendum o ulasku CG u EU?

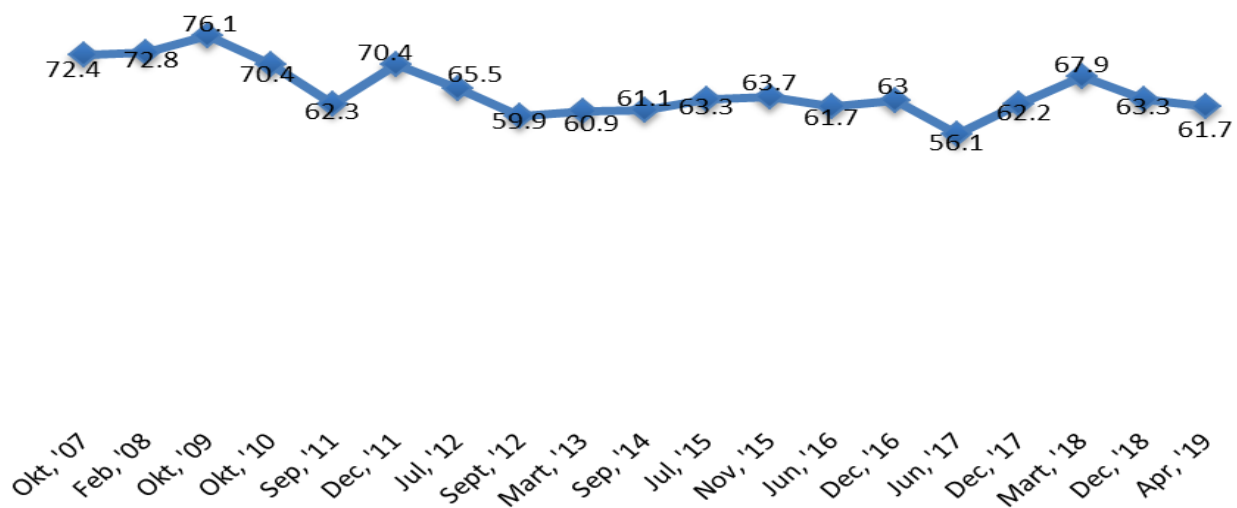
Ako se podaci prikažu kumulativno, odnosno ako bi se sa jedne strane sabrali svi pozitivne odgovore (sve ZA odgovore) i sa druge strane strane sve negativne odgovore (sve PROTIV odgovore), odgovori na ovo pitanje se može prikazati na sledeći način (grafikon 45). Dakle, skoro dvije trećine građana bi na referendumu glasalo ZA ulazak Crne Gore u EU, i manje od jedne četvrtine PROTIV.

Grafikon 45: Podrška EU na referendum (kumulativno)

■ ZA EU ■ PROTIV EU ■ NEOPREDIJELENI

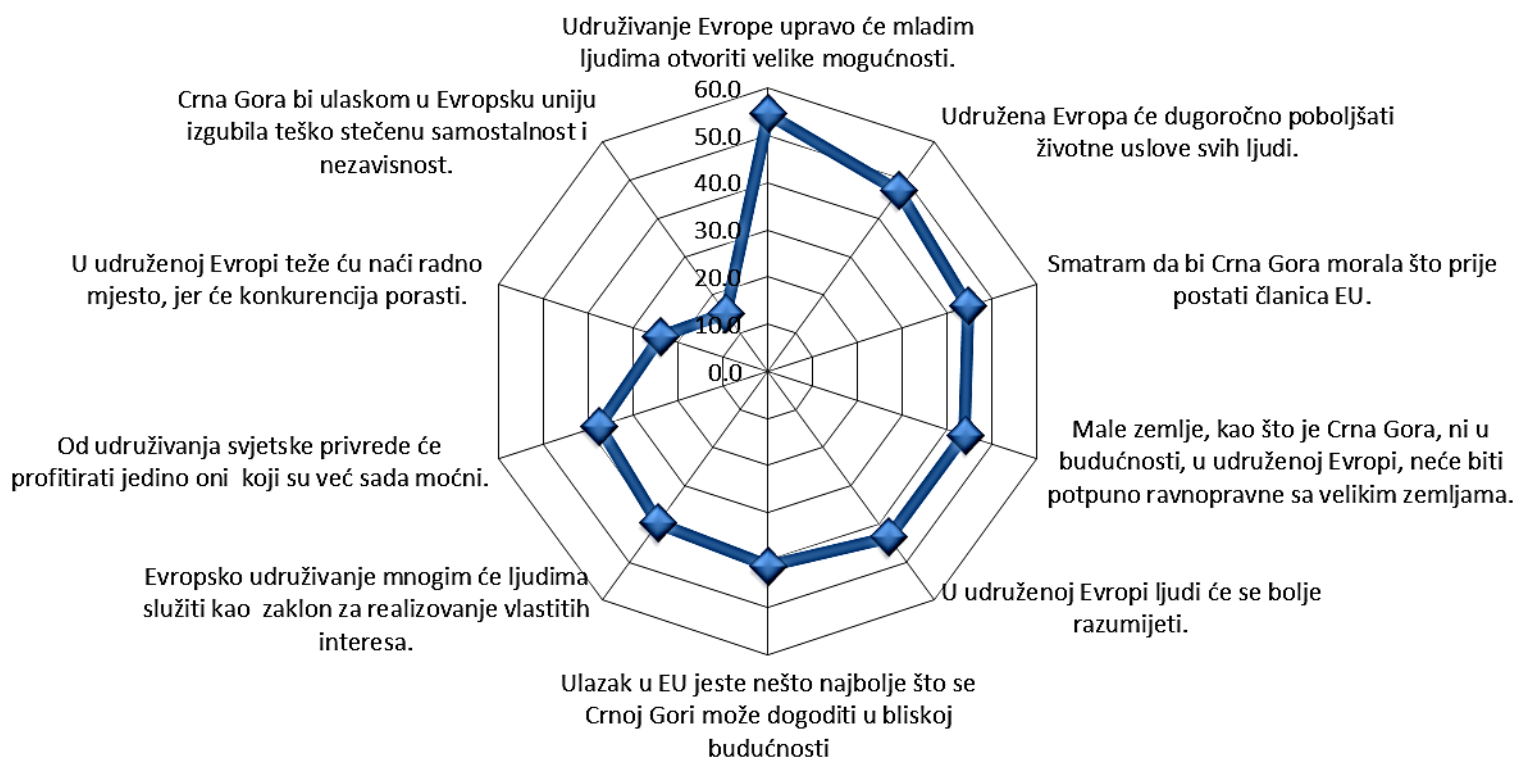
Grafikon 46: Podrška članstvu u EU (TREND)

Tokom prethodnih 12 godina, koliko CEDEM ispituje pitanje podrške EU članstvu, podaci ukazuju da su najveću podršku građani Crne Gore, pokazali u oktobru 2009. godine, a najmanju u junu 2017. (Grafikon 46). Indikativno je i to da je EU tokom proteklih godina uvek imala većinsku podršku, odnosno da je uvijek više od polovine građana Crne Gore bilo ZA ulazak Crne Gore u EU (najniža izmjerena vrijednost bila je 56%).

Poslednje pitanje u istraživanju, odnosilo se na stavove građana klasičnom Likertovom četvorostepenom ljestvicom. Tačnije, ispitanici su se u većoj ili manjoj mjeri slagali sa iznešenim stavovima. Najprije, ključno je da su pozitivni stavovi prevalentni u odnosu na negativne. Drugo, stavovi sa kojima se građani u najvećoj mjeri slažu tiču se budućnosti mladih u EU, te rješavanju ekonomskih pitanja. No, ne treba gubiti iz vida da se respektabilan broj ispitanika slaže sa stavovima koji su negativni u odnosu na EU, a među njima prednjače oni koji se tiču profitiranja grupa i pojedinaca od EU integracije, te profitiranja onih koji su moćni u odnosu na male zemlje kao što je Crna Gora.

Grafikon 47: Stavovi o EU (kumulativno – slažem se u potpunosti i uglavnom se slažem)

UMJESTO ZAKLJUČKA

Umesto zaključaka, napravljen je serijski veliki broj multivarijantnih modela kako bi se utvrdilo koji to faktori u najvećoj mjeri opredjeljuju stav prema EU. U Tabeli 1 prikazani su podaci logističke regresione analize koji ukazuju na prediktivnost ključnih varijabli kada je riječ o podršci EU integraciji. Zavisna varijabla bila je stav o EU na osnovu referendumskog pitanja, a kao 1 su kodirani samo oni koji su rekli da bi sigurno glasali za ulazak Crne Gore u EU, dok su ostali kodirani kao 0.

Podaci u Modelu 1 identifikuju ključne sociodemografske varijable koje opredjeljuju stav prema EU. Najpre, pol/rod kao i da godine starosti nisu distinktivne. Takođe, ni obrazovanje nije značajna karakteristika ispitanika koja određuje stav prema EU. Podaci, takođe, ukazuju da ne postoji značajna razlika između onih koji žive na selu i u gradu kada je riječ o stavu prema EU. Kada je riječ o sektoru u kome su zaposleni, jedino mjerimo da u odnosu na one koji nisu zaposleni, oni koji rade u privatnom sektoru u manjoj mjeri podržavaju EU integracije, tačnije, **ako je neko zaposlen u privatnom sektoru, za razliku od nezaposlenih, 2,1 puta je manje verovantije da će oni podržati EU.** Zaposleni u ostalim sektorima se ne razlikuju od nezaposlenih. Sa druge strane, identifikovali smo ključne socio-demografske prediktore podrške EU integracijama. Ključni je nacionalna pripadnost. **Podaci ukazuju da u odnosu na Srbe, Crnogorci 11 puta više**

podržavaju EU integracije. Opet, u odnosu na Srbe, **Albanci 26 puta više podržavaju EU, dok u najvećoj meri EU integracije podržavaju Bošnjaci/Muslimani, koji, preciznije, u odnosu na Srbe 38 puta više podržavaju članstvo Crne Gore u EU.** Druga važna varijabla jesu prihodi ispitanika, tačnije, u ondu sa one koji imaju nizak prihod, ispitanici u kategoriji **visokog prihoda 4.3 puta više podržavaju EU, te, oni koji imaju srednji prihod 2.9 puta više podržavaju članstvo Crne Gore u EU.** Konačno, kada se analizira regionalna pripadnost, oni koji žive na sjeveru u najvećoj mjeri podržavaju EU integracije, tj. ukoliko neko živi na sjeveru, za razliku od onih koji žive na primorju, vjerovatnoća podrške EU se povećava 4.3 puta, dok, oni koji žive u centralnom regionu, nešto manje podržavaju EU u odnosu na one koji žive na primorju. **Prema tome, ključne kategorije koje se protive članstvu Crne Gore u EU jesu oni koji se nacionalnio izjašnjavaju kao Srbi, oni koji su niskog prihoda, oni koji žive u centralnom delu Crne Gore, te oni koji rade u privatnom sektoru.**

Model 2, mjeri efekat stava o tome da li se Crna Gora kreće pravim putem, na stav o EU integracijama. Podaci ukazuju da oni koji smatraju da se **Crna Gora kreće pravim putem imaju 12.6 puta pozitivniji stav o Eu integracijama u odnosu na one koji smatraju da se Crna Gora kreće pogrešnim putem.**

Tabela 1: Prediktori stava prema EU – Logistička regresiona analiza

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model5	Model 6
Intrerecept	-4.152***	-4.508***	-4.195***	-4.150***	-2.257*	-4.161***
Muski	0.31	0.392	0.244	0.316	0.432	0.511*
Koliko imate godina	0	0.005	0	-0.001	0	0.01
Crnogorac	2.403***	1.761***	2.314***	2.067***	1.466***	1.598***
Bosnjak_Musliman	3.649***	3.316***	3.617***	3.530***	2.903***	2.476***
Albanac	3.293***	2.607***	3.309***	3.116***	4.306***	1.654***
Osnovna_i_manje	0.07	-0.429	0.091	0.11	1.179	-0.381
Srednja_treći_stepen	-0.075	-0.868*	-0.059	-0.131	-0.748	-0.719*
Srednja_cetvrti_stepen	-0.204	-0.421	-0.217	-0.057	-0.478	-0.808
Visa_skola	-0.362	-0.327	-0.362	-0.302	-0.532	-0.68
Visok_prihod	1.454***	0.595	1.483***	1.313***	0.990*	0.156
Srednji_prihod	1.059***	0.677*	1.091***	1.006***	1.051**	1.082***
Grad	0.353	0.805**	0.365	0.221	0.993	0.71
Javni_sektor	0.328	-0.419	0.282	0.392	-0.59	0.598
Privatni_sektor	-.762***	-1.150***	-0.741***	-0.654**	-1.162**	-0.181

Samozaslen	0.138	0.501	0.151	0.188	0.496	0.95
Sever	1.475***	1.014**	1.553***	1.459***	-0.058	1.330***
Centar	-.480*	-0.408	-0.431	-0.415	-0.652	-0.168
Crna Gora se kreće pravim putem		2.535***				
Informisani u potpunosti o EU integracijama			0.883**			
EU u velikoj meri finansijski podržava integracije Crne Gore				2.084***		
Pozitivan stav o EU					2.189***	
Pozitivna očekivanja od EU članstva						2.100***

*** p<.001 *** p<.005 * p<.01

Model 3 ukazuje da postoji veza između nivoa informisanosti o EU integracijama i samog stava o članstvu Crne Gore. Tačnije, **oni koji su u potpunosti informisani, za razliku od svih ostalih, 2.4 puta u većoj meri podržavaju EU integracije.**

Model 4 ukazuju na efekat koji ima stav da EU finansijski podržava Crnu Goru, na sam stav o članstvu u EU. Tačnije, podaci ukazuju da oni koji smatraju da EU finansijski podržava Crnu Goru, za razliku od onih koji ne misle tako, 8 puta više podržavaju u članstvo Crne Gore u EU.

Model 5 jasno ukazuju da pozitivan stav povećava stepen podrške EU integracijama. Tačnije, sa svakim stepenom pozitivnijeg stava (na z skor skali), povećava se i podrška EU integracijama za gotovo 9 puta.

Konačno, Model 6 ukazuju da oni koji imaju pozitivna očekivanja od članstva u EU, u većoj mjeri i podržavaju to članstvo. Preciznije, a svakim većim stepenom pozitivnih očekivanja (na standardizovanoj varijabli), podrška EU se povećava za 8.1 puta.

Prema tome, kada je riječ o sociodemografskim karakteristikama, ključ je da se radi na promeni stava onih koji se izjašnjavaju kao Srbi, onih koji imaju niske prihode, onih koji žive u centralnom regionu, te onih koji rade u privatnom sektoru. Nadalje, jačanje stava da Crna Gora ide pravim putem, jačanjem informisanosti o EU integracijama, informisanjem o finansijskoj podršci koju EU pruža, jačanjem samog pozitivnog stava o EU, te jačanjem pozitivnih očekivanja od EU članstva, može se i ojačati stav javnosti o EU integracijama.

Ministarstvo javne uprave

CENTAR ZA DEMOKRATIJU I LJUDSKA PRAVA

Istraživanje je dio projekta “Edukacijom i dijalogom do EU” koje je finansijski podržalo
Ministarstvo javne uprave Crne Gore.

Stavovi izraženi u ovoj analizi isključiva su odgovornost NVO CEDEM i ne odražavaju
nužno stavove Ministarstva javne uprave

